

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Plats för möten, upplevelse och aktivitet

Mötesplatser i det gröna offentliga rummet

Jenny Tunhielm

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 2013, 30 hp på landskapsarkitektprogrammet, Uppsala

© Jenny Tunhielm

Titel: Plats för möten, upplevelse och aktivitet - Mötesplatser i det gröna offentliga rummet

Engelsk titel: Places for meeting, experience and activity - Meetingplaces in the green public space

Nyckelord: landskapsarkitektur, gestaltning, mötesplatser, offentligt rum, Västerås, Mårtenshage

Handledare: Ulla Berglund, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Rolf Johansson, SLU, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Maria Hedberg, SLU, institutionen för stad och land

Illustrationer: författarens egna. Foton och kartor: se respektive bildtext

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammanfattning

Stadens offentliga rum i form av parker och grönstråk är platser som har betydelse både för stadsbornas rekreation och sociala kontakter. Det är platser där människor kan få olika intressen tillfredsställda och miljöer där många olika former av relationer kan äga rum. Det är här människor kan träffa likasinnade för en specifik aktivitet, träffa nya människor för alltifrån tillfälliga till djupare relationer samt känna gemenskap med andra i området. Dessa miljöer är alltså viktiga mötesplatser på många olika sätt för många olika människor. För att aktiviteter och möten ska kunna ske i de gröna offentliga rummen måste dock gestaltningen av platsen stödja och ge möjligheter till det, vilket inte 1900-talets storskaliga och funktionsinriktade planering har gjort.

Inflyttningen till städerna ställer idag större krav på de offentliga miljöernas mötesplatser. De behöver tillfredsställa många olika intressen och hålla en hög kvalitet till innehåll och utformning. Detta beror både på den förtätning som pågår som resulterar i mindre och färre grönområden och för att människor mer och mer väljer att bosätta sig där de trivs och inte enbart styrs av var arbete finns.

Vad människor har intresse av vad gäller dessa offentliga miljöer varierar stort beroende på faktorer som individens tid, stadie i livet och personliga intressen. Forskning har dock visat att promenader för både nytta och nöje är den vanligast förekommande aktiviteten.

Vad gäller uppehållande aktiviteter så är det ofta parker och grönstråk som erbjuder olika aktivitet som är de mest populära mötesplatserna. Detta motsäger den trend som länge har funnits att inte programmera dessa miljöer, vilket har lett till platser med likartad utformning och begränsad användning.

Vad gäller utformning och innehåll har forskning visat att det finns en del faktorer som tenderar att vara mer generella och som tycks bidra mer till om en plats upplevs trivsamt och attraktiv än andra. Många av dessa aspekter kan kopplas till faktorer som upplevd trygghet, kontroll och stimulans. Exempel på dessa betydande faktorer är överblickbarhet, läsbarhet och orienterbarhet. Att förstå hur en plats kan och är tänkt att användas samt lätt kunna lista ut hur man tar sig dit man vill är viktigt. Det handlar också om att skapa variation vad gäller upplevelser, och rumsligheter samt att anpassa för både rörelse och vistelse och skapa spänning för vidare utforskande. Faktorer som har betydels för att ge människor en behållning och anledning att återbesöka platsen för nya upplevelser och/eller aktiviteter.

Mycket av det ovan nämnda saknas framförallt i många av modernismens områden. Mårtenshage, i Västerås, är ett sådant exempel. Området utgörs i stort sett av ett långsträckt grönstråk innehållande promenadvänliga gång- och cykelstråk samt storskaliga, monotona gräsytor. Därför var det ett passande objekt för att göra ett förslag över hur området kan utvecklas med målet att bli ett användbart och attraktivt aktivitets- och rekreationsstråk.

Det visade sig att området idag är ett stråk som används i stor utsträckning för promenader. Majoriteten av användarna promenerade i olika tempo, med och utan hundar och barnvagnar. De få aktivitetsytor som finns ger främst föräldrar med yngre barn anledning att stanna till. Med hjälp av litteraturen och förarbetet med platsen framkom ett antal punkter som jag ansåg extra viktiga att ta hänsyn till i utformningen av själva förslaget. Det viktigaste blev att skapa variation både vad gäller miljö och aktivitetsutbud, att samla olika mötesplatser istället för att sprida ut, inte vara rädd att programmera samt att skapa målpunkter. Med målpunkter menas en plats som lockar människor för ett besök just där genom att exempelvis vara en för staden ovanlig aktivitetsyta eller miljö.

Resultatet blev ett aktivitets- och rekreationsområde bestående av tre zoner, fördelade över området, med olika typer av mötesplatser samlade intill varandra. I förslaget finns ett antal helt nya aktivitetsytor och miljöer, men det innehåller även utveckling av befintliga. Motion, aktivitet och rekreation har tillgodosetts på många olika sätt.

Abstract

Green public places, such as parks and green spaces, are important places in the urban environment because they provide opportunities for recreation and social sustainability. These are places where people can meet others and satisfy different kinds of interests; together, alone, or alongside of others. A very important role of green public spaces is to bring people together and allow for different kinds of social relations. These places can also help bring a sense of solidarity and identity to a neighborhood, which are important parts of social sustainability. A city's green public places are important places for different types of meetings between different kinds of people. In order for these meetings to take place, the environment needs to support and give opportunity for it to happen, which is not the case in many large scale and functionally separated areas built during the modernist era.

Today's urban growth and people's search for attractive places to live in increases the need for a useful, appealing and varied content and design of green spaces.

Exactly what people have an interest in differ between different individuals, the amount of time they spend in the public environment also changes during different stages in life. Research has shown that walking is the most common activity in green public places, both for the purpose of recreation and for errands. When deciding which way to walk people choose paths with: different kind of environmental character, less traffic, a pleasant environmental experience and possibilities of social interactions.

Researchers have also shown that places with many different kinds of activities are the most popular to visit, which suggests that a park or green area should have zones for different activities, so called programmed zones. However, in reality very few public places in Sweden offer programmed zones. During the last 50 years the trend seems to have been to make places that do not offer specific activities, although that is what people want. Even people who do not want to participate in the actual activity can still have an interest in watching the activity.

There are some obstacles that can limit people's use of public spaces. Especially parks can be experienced as inviting and safe during daytime and scary and unsafe at night. Whether people feel safe or not play an important role in how they are able to use and move in their environment.

When it comes to the design and content there seems to be some aspects that are more important than others for creating attractive and desirable places. Many of these aspects are related to a sense of safety, control and personal stimulation. Aspects such as readability, ability to orientate oneself and have a general view are important for safety and control. People need to be able to understand how to use a place and to move around without getting lost. It is also important to get variation in experiences and scale, and to be able to both move around easily as well as have places for people to stay for a while. In order to get people to return to a place there also needs to be details that can be explored and make the visit different each time.

Much of what has been mentioned above is missing in many of the modernist areas. Mårtenshage in Västerås is one example. The area is an area surrounded by apartment blocks and some villas, the green space consists of large scale lawns and walking- and bicycle paths. I found it, because of this large scale and its monotonous design, to be a perfect object with the intention of using the information from the literature in order to create an attractive area for recreation- and activity.

I found out, by observing and analyzing the area, that the area is a popular place for walking. People walk, and run in all different speeds, with or without company, dogs or strollers. The areas for programmed activities are limited and mostly provide places for children and their parents to use and socialize. The information, gathered from literature, observations, inventory and analyses from Mårtenshage, resulted in a number of aspects that are important to prioritize. The most important ones are: 1) to create variation in the environments character and in types of activities; 2) to gather different types of meeting places instead of spreading them out; 3) not to be afraid to program, in means of creating activity zones; and 4) think about all ages in life. It is also important to create places that stood out from other places in the city of Västerås so that people would visit Mårtenshage for that particular activity. There is, for example, a dog park that is much larger and has more to offer than other ones in the city, a theme playground that offers different play equipment than usual playgrounds, and a climbing playground for older children.

The result of this project is an area for recreation- and activity with three zones, with different places for meeting and activities next to each other. These three zones are spread across the area. The proposed design presents a number of new activities and environments but it also contains some development of the already existing structures.

Innehållsförteckning

1

Introduktion 2

Bakgrund 2

Att planera för likheter och olikheter 2

Promenadstråk - länkar i samhället 2

Trenbrott på väg 3

Studien 3

Syfte 3

Forskningsfrågor 3

Metod, litteraturstudier 3

Metod, program för Mårtenshage 3

Platsobservationer 3

Inventering 3

Analys 4

Gestaltning 4

Avgränsningar 4

2

Litteraturstudier 6

Mötesplats och målpunkt 6

Det offentliga rummets betydelse och användning 6

Identitet och samhörighet 6

Upplevelse och rekreation 6

Transporter 6

Nöjespromenader 7

Vistelser 7

Begränsande faktorer för utomhusvistelser 7

Kontakter och relationer 8

Programmerade och oprogrammerade ytor 8

Aspekter vid planering och gestaltning av gröna offentliga rum 9

Läsbarhet och igenkänning 9

Anpassning för både rörelse och vistelse 9

Variation 9

Överblickbarhet 9

Mystik och möjlighet till fortsatt utforskande 9

Struktur 9

Placering 9

Entréer och detaljer 10

Skala 10

Kantzoner och skydd i ryggen 10

Klimat 10

Användare av det offentliga rummet 10

Vuxna-Förvärvsarbetare 10

Pensionärer 10

Barn 10

Ungdomar 11

Dagbarnvårdare och organiserad verksamhet 11

Viktiga ställningstaganden från litteraturstudie 11

3

Mårtenshage 13

Historik 13

Platsobservationer 14

Inventering 15

Utzoomad inventering 15

Inzoomad inventering 16

Analys 17

Stråk och entréer 17

Barriärer och siktlinjer 17

Rumslighet och vegetation 18

Andra sensoriska upplevelser 18

SWOT 19

Viktiga ställningstaganden från platsbesök, inventering och analys 19

Förslagets bärande idé 20

Förslag Mårtenshage 21

Förslag, delområde norr 22

Illustrationsplan delområde norr 22

Sektion A-A 23

Förslag, delområde mitt 24

Illustrationsplan delområde mitt 24

Sektion B-B 25

Förslag, delområde syd 26

Illustrationsplan delområde syd 26

Sektion C-C 27

Idéskiss 28

Inspirationsbilder för aktivitets- och rekreatiionsstråket Mårtenshage 29

Diskussion30

Mötesplatser – möten, relationer och aktiviteter30

Social hållbarhet30

Programmering och oprogrammering30

Litteratur30

Förslaget för Mårtenshage31

Metod31

Mina viktiga ställningstaganden31

Samla olika mötesplatser31

Variation31

Inte vara rädd att programmera32

Överblickbara mindre rum32

Olika detaljeringsgrad32

Fortsatt viktigt och promenadvänligt stråk32

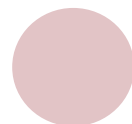
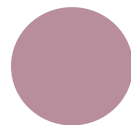
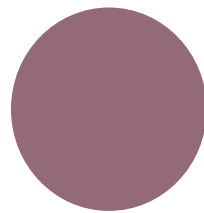
Målpunkter och platser för olika åldersgrupper32

Plats för lek, sport och motion samt rast
och rekreation32

Slutord32

Källor33

Introduktion

Introduktion

Offentliga mötesplatser har genom historien ansetts vara viktiga platser, men med olika huvudsyfte. Ursprungligen var det platser för demokratiska processer och handel. Idag anses mötesplatserna i det offentliga rummet snarare ha en viktig social funktion att fylla. Det är i dagens samhälle platser för människor att träffa andra, känna tillhörighet till sin stad eller stadsdel och som brobyggare mellan olika kulturer.

Intresset för de offentliga utemiljöerna och mötesplatserna i städerna har på sista tiden ökat. Det finns flera skäl till varför, men en viktig anledning tror jag är den förtätningsdiskussion som pågår och som gör att parker och andra offentliga ytor behöver vara så effektiva och maximalt utnyttjade som möjligt. En annan bidragande orsak är att attraktiva utemiljöer mer och mer ses som en viktig del i arbetet med att skapa socialt hållbara städer och områden.

Kanske är dagens intresse också en motreaktion på efterkrigstidens storskaliga planering och funktionsseparering som på många håll har lett till gröna utemiljöer där utformningen varken tilltalar eller bjuder in till användning (Madanipour 2010 s. 3).

Många forskare och skribenter inom ämnet påpekar att den icke tilltalande utformningen till stor del beror på att stadsplaneringen under 1990-talets senare del fokuserade på att skapa städer som fungerade tekniskt. Arnstberg och Bergström (2001, ss. 5, 8) anser att det har lett till en stadsbyggnad som många gånger inte är anpassad till människans biologiska förutsättningar samt fysiska och sociala intressen. De menar att genom planering tillgodose de fysiska strukturerna innebär inte att trivseln infinner sig per automatik. För att skapa trivsamma och därigenom attraktiva städer behöver planeringen fokusera mer på mänskliga värden och värderingar (Arnstberg och Bergström 2001, ss. 5, 8).

Hur används då de offentliga mötesplatserna och hur kan de utformas för att bli mer attraktiva och användbara?

Bakgrund

Att allt fler människor vill bo i städerna råder det inga tvivel om med tanke på den inflyttning och förtätning som sker. Förr flyttade människor till städerna för arbete, vilket inte enbart är fallet idag. Cars (UR samtiden, 2012-29-08) lyfter fram att forskning idag visar en trend att människor mer och mer flyttar med livskvalitet som huvudargument. Att staden kan erbjuda en attraktiv livsmiljö har därför stor betydelse för stadens möjligheter att locka till sig både boende och företag. I takt med att städer växer och utvecklas och centrala delar förtätas får mötesplatserna en viktig roll att sammanför människor både med lika och olika intressen, för både flyktiga och djupare möten (Cars, UR samtiden, 2012-29-08).

Stadens mötesplatser har inte bara betydelse i konkurrens syfte. De har även betydelse för den sociala hållbarheten. Vad som egentligen menas med social hållbarhet råder det diskussioner om. Enligt The Habitat Agenda (1996) innebär det ett rättvist samhälle baserat på jämställdhet, social integration och tillgänglighet. Där står det att alla oavsett kön, handikapp eller etnisk tillhörighet ska ges samma förutsättningar och möjligheter till sport, rekreation, arbete, kulturella aktiviteter etcetera. Det framhålls även att unga människor ska ges förutsättning att utvecklas till sin fulla potential och att ett socialt hållbart perspektiv är beroende av goda livsmiljöer för att uppnå hälsa och välmående. Detta då den urbana miljöns utformning har bevisats ha inverkan på människors hälsa och beteenden. Enligt Habitat agendan sträcker sig därför en bra livsmiljö längre än att bara tillgodose människors basala behov. Det handlar också om rumsliga, sociala och miljömässiga kvaliteter som gör att människor känner tillhörighet och tillfredsställelse med att vara en del av sitt samhälle (The Habitat Agenda 1996).

I huvudsak kan sägas att mötesplatserna anses viktiga för att människor ska kunna träffas och få olika intressen tillfredsställda. Mötesplatsen har en viktig roll som brobyggare för nya relationer, men spelar också roll för att skapa tolerans och förståelse för andra människor och kulturer i samhället. Det fina med de offentliga rummen är just att de är till för alla att vistas i och att använda. Mötesplatsernas funktion och fysiska utformning blir därför en viktig kugge i arbetet med att skapa attraktiva städer och stadsdelar.

Boverket (2007, s 10) framhåller att det inte bara är städernas mest centrala offentliga platser som har betydelse. De menar att de bostadsnära offentliga rummen har, om inte större, minst lika stor betydelse för människorna och deras vardagsliv som de centrala parkerna, torgen och gatorna. Att se till att stadsborna har nära till stimulerande och kvalitativa utemiljöer som lockar till möten och aktivitet samt erbjuder möjlighet till lek och rekreation för alla är viktigt. På så sätt ges goda förutsättningar för ett samhälle där folkhälsa, demokrati och välfärd kan uppnås (Boverket, 2007, s 10).

Att planera för likheter och olikheter

Att människor skiljer sig åt vad gäller personlighet och intressen har säkerligen inte undgått någon. Det är det som gör gestaltningen av stadens utemiljöer komplicerad då de offentliga miljöerna behöver vara tillåtande, inkluderande och intressanta för alla trots dessa olikheter.

Med bakgrund från flera forskares och institutioners arbeten (Jergeby 1996, Lieberg 1992, Regoinplanekontoret 2010, Boverket 2007 med flera) har det framkommit att olika karaktär och olika innehåll både inom och mellan olika platser ökar chansen att någon plats ska tilltala individen på ett eller annat sätt. Om inte på grund av en specifik aktivitet så kanske den mänskliga aktiviteten på platsen lockar eller varför inte den lugna och rogivande delen av parken? Av den anledningen tror jag att ordet variation är ett nyckelord i arbetet med de offentliga utemiljöerna i våra städer.

I Kaplan och Kaplans forskning (1989 ss. 38,40) har det, trots alla individuella skillnader, visat sig att det finns vissa saker som tenderar att vara generella både för människor i olika länder och olika miljöer. Studier om vad människor föredrar vad gäller grundläggande drag i utomhusmiljön har visat sig vara relativt universell. De har hittat drag i utformningen som till stor del hänger ihop med våra biologiska förutsättningar och som leder till hur vi upplever vår omgivning. Många av dessa drag hänger ihop med upplevd kontroll och trygghet. Bland annat leder en alltför stor och öppen rumslig skala till att vi känner oss blottade och utsatta och svårtolkade platser skapar osäkerhet (Kaplan & Kaplan 1989, ss. 38, 40).

Att framförallt de gröna offentliga utemiljöerna har betydelse för fritid och rekreation visar svaret i en undersökning på frågan om stadsbornas favoritplats. De platser som uppgavs var till övervägande andel ”gröna” miljöer som parker och friluftsområden (Berglund & Jergeby 1998, s. 27).

Promenadstråk - länkar i samhället

Vad gäller användning så har promenader framkommit som den vanligaste och mest frekvent använda utomhusaktiviteten. Både promenad i form av nyttopromenad som promenad för motion och nöjes skull (Jergeby 1996, s. 15).

Detta faktum gör stråkens funktion intressant. Både för att människor gärna promenerar, men också stråkets funktion som länk i samhället. Stråken länkar samman olika funktioner, olika stadsdelar och olika människor i staden. Eftersom stadsborna dessutom gärna väljer grönstråk, istället för gator, som färdväg ställs det krav på kvaliteten på dessa (Jergeby 1996, ss 125-126). Jergeby (1996, ss. 125-126) påpekar att grönstråkens popularitet innebär att dessa platser har potential för sociala interaktioner i form av både flyktiga och mer intima möten mellan människor i olika åldrar, intressen och kulturer. För att dessa interaktioner ska kunna inträffa måste det dock finnas anledning, en attraktivitet, att stanna till vid (Jergeby 1996, ss. 125-126).

Trenbrott på väg

Det har under lång tid, enligt min uppfattning, varit en trend att hålla de offentliga parkerna och grönstråken oprogrammerade. Den huvudsakliga tanken med det kan vara att platsen lättare ska kunna intas och användas av alla då utformningen inte riskerar gynna en speciell grupp människor. På så sätt är kanske platsen också bättre rustad för att klara de förändringar som sker med tiden vad gäller människors intressen och värderingar.

En baksida med denna trend är dock att många platser har blivit likadana till innehåll och därigenom också vad gäller de möjligheter som erbjuds. Just på grund av denna enformighet tror jag att det krävs en viss programmering för att platser ska locka till besök. En stad behöver mötesplatser som blir målpunkter genom att de lockar av en särskild anledning. Med erfarenhet från en tidigare studie jag gjorde i Västerås (Tunhielm, 2011), där jag jämförde tre parker och deras användning, visade det sig att det var de programmerade ytorna som lockade människor flest tider under dagen och i olika väderlek.

Frågan är om okunskap också är en bidragande orsak till den likartade utformningen. Att det finns skillnader i uppfattning och intressen mellan allmänheten och experterna är ett faktum som det är viktigt, som expert, att vara medveten om då platserna skapas för allmänheten (Kaplan & Kaplan 1989, s. 113 samt Berglund & Jergeby 1998, ss. 22-31).

Det verkar dock som att ett trendbrott är på väg. Att skapa lockande och attraktiva platser diskuteras såväl utomlands som inom kommuner i Sverige. Framförallt i större städer där förtätning pågår börjar trenden luta mot ett effektivare nyttjande av de gröna offentliga miljöerna. Stockholms stad är ett exempel där de har tagit fram dokumentet Den gröna promenadstaden (2012). Dokumentet är ett tillägg till översiktplanen och behandlar strategin för framtida utveckling av stadens gröna offentliga rum. Här framhålls både parkernas och stråkens utformning och innehåll av aktiviteter och funktioner som betydelsefullt för människornas vardag och fritid.

Studien

Anledningen till att den här studien görs är för att jag upplever att det finns en viss kunskapsbrist eller slentrian inom gestaltning och planering av de offentliga gröna rummen. Dessutom är eller börjar det bli dags att rusta många av miljöerna från modernismens glansdagar, vilket gör ämnet högst aktuellt. Den här uppsatsen är därför tänkt att lyfta fram aspekter och perspektiv över vad allmänheten i staden föredrar vad gäller de offentliga ”gröna” miljöerna för att planerare, arkitekter och andra som arbetar med offentliga utomhusmiljöer ska bli mer medvetna om detta. På så sätt ökar möjligheterna till att skapa attraktiva och trivsamma städer.

Jag ansåg det också vara intressant att ha en plats att prova applicera det som forskningen har kommit fram till är viktiga aspekter. Arbetet innehåller därför även ett förslag till utveckling av ett grönstråk, Mårtenshage, i Västerås. Stråket består egentligen av tre delar: Mårtenshage, Skälängen och Orrbo Hage. Jag har dock valt att kalla hela området Mårtenshage. Det är idag ett grönstråk mitt i modernismens stadsplanering och med ett läge i staden som gör den till ett frekvent använt stråk. Platsen är populär både för nytto- och nöjespromenader och är ett typiskt stråk utan alltför många inviter att stanna till vid eller målpunkter att specifikt ta sig dit för. Det är en plats bestående av stora gräsytor, utvecklade noder och få mötesplatser. Alla dessa ovan nämnda faktorer innebär att Mårtenshage är en plats med utvecklingspotential.

Syfte

Syftet med arbetet är att lyfta fram och öka förståelsen för det offentliga rummets funktion som mötesplats för att tillgodose invånarnas intressen och på så sätt bidra till att den offentliga utemiljön får ett syfte. Tanken är att undersöka vilka intressen och användningsområden dessa mötesplatser har att fylla. Vilka olika typer av platser behövs och hur utformas de bäst för att på bästa sätt fylla sitt syfte? Denna kunskap används sedan för att göra ett förslag för utveckling av ett befintligt grönstråk till ett aktivitets- och rekreationsstråk.

Arbetet riktar sig till alla som arbetar med planering och gestaltning av gröna offentliga miljöer och andra platser utomhus för olika människor att träffas och umgås på.

Forskningsfrågor

- På vilket sätt kan mötesplatser i de ”gröna” offentliga miljöerna bidra till att skapa en socialt hållbar och attraktiv stad och hur bör de utformas?

- Hur påverkar programmerade respektive oprogrammerade platser användningen och den sociala hållbarheten?

- Hur kan grönstråket Mårtenshage i Västerås utvecklas till en attraktiv mötesplats och bli en målpunkt i form av ett aktivitets- och rekreationsstråk med plats för olika människor och möten?

Metod, litteraturstudier

Litteraturstudier med fokus på de gröna offentliga rummens användning kopplat till utformning samt människors önskemål och intressen enligt sociologiska studier lade grunden för hela arbetet. För att komma åt frågan hur platser upplevs och varför så var forskning kring människors beteenden och upplevelser kopplat till utemiljön också relevant. Även om sociologer och miljöpsykologers metodik skiljer sig åt så kompletterar de båda gruppernas information varandra på ett relevant sätt för detta arbete.

Sökningen efter litteratur började med sökning på orden offentliga rum, mötesplatser i staden, offentliga platser samt platsers användning i epsilon. Utifrån de uppsatser som då kom upp och som handlade om offentliga rum på ett eller annat sätt inhämtades litteratur som verkade relevant för min inriktning utifrån deras källor. Vid genomgång av den litteraturen framkom ytterligare intressant litteratur som de hänvisar till i sin tur. Urval skedde utifrån korta beskrivningar över böckernas innehåll då fokus låg på användning och upplevelser av de gröna offentliga miljöerna, men också utifrån relevansen i det som författaren återgivit från referensen.

Utöver andras källor kollades även författare som jag kände till sedan tidigare upp samt tips från handledare som kunde komma till användning. Dessa var Jan Gehl, Gordon Cullen, Ulla Jergeby, Ulla Berglund samt Rachel Kaplan, Stephen Kaplan och Robert L. Ryan.

För att hitta vedertagna beskrivningar och aktuella skrifter/rapporter om ordet mötesplatser och dess betydelse gjordes sökningar på Google. För att hitta en betydelse på själva ordet mötesplats gjordes slagningar i uppslagsverk på internet.

Metod, program för Mårtenshage

Arbetet med att skapa ett program för utveckling av grönstråket Mårtenshage har bestått av ett antal olika delmoment. Under arbetets gång har viss överlappning skett, men nedan redovisas de olika delmomenten i någorlunda kronologisk ordning.

Platsobservationer

Efter litteraturstudien inleddes gestaltsarbete. Först i form av observationer på plats där aktiviteter och grupper av människor, till exempel pensionärer och ungdomar, registrerades genom rörelse i området samt nedslag på ett par olika platser. Dessa observationer fördelades på olika tillfällen under dagen, veckan och arbetets gång för att få med så många olika aktiviteter och användare som möjligt.

Anledningen till att göra platsbesök innan inventeringen påbörjades var för att inte ha några förutfattade meningar om grupper av människor eller aktiviteter på platsen. Tanken var att bara observera och notera. Besöken där fokus låg på att notera typ av aktivitet och uppskattad andel användare spreds över olika tider mellan februari och maj. På så sätt fick jag möjlighet att fånga upp både vinter-, vår- och försommarsäsongens användning.

Fyra av dessa besök gjordes medvetet på olika tider och dagar under mars och april månad. Detta för att se om användningen, alltså aktiviteterna, och/eller det uppskattade antalet användare samt grupp av människor skiljer sig åt beroende när på dagen det är. De här besöken genomfördes på förmiddag en vardag, eftermiddag en vardag, förmiddag en helg och eftermiddag en helg. Övriga besök gjordes slumpvis när tillfälle fanns.

Inventering

Efter platsbesöken genomfördes en inventering. Både en inventering över ett större område och en mer fokuserad i och kring själva arbetsområdet. Den mer utzoomade inventeringen gjordes främst utifrån det jag själv redan visste om staden samt med hjälp av kartor och information på internet. Jag sökte på orden äldreboenden, servicehus, förskolor och restauranger Västerås på google samt Västerås stads hemsida för att ta reda på var dessa typer av funktioner finns beläget.

Den mer inzoomade inventeringen utfördes på plats. Genom att gå runt i området och notera vad som finns. Jag registrerade olika miljöer och olika typer av platser som avviker från de öppna, oprogrammerade gräsyterna som är det som utgör majoriteten av området.

Försökte också redan nu, trots att det egentligen är en analys, hitta och definiera olika former av mötesplatser med inspiration från Kevin Thwaites och Ian Simkins Experiential landscape (2007). Min slutsats blev dock att det var de fåtal aktivitetsyterna som möjligen platsade inom ”social imageability”. I övrigt erbjöd området, på ett monotont sätt, det de kallar ”restorativ benefit”. Inventeringen blev därför konkretiserad till vilka platser som finns då det inte blev någon större variation. Metoden påminde mig dock om att kolla efter mänskliga spår i sökandet efter typ av aktivitet som området använts till.

Analys

Analyssskedet överlappade delvis inventeringen. Analysen kom att innehålla såväl fysiska strukturer som upplevelseaspekter då jag tyckte det var viktigt att hitta även de små detaljerna som kunde vara en styrka för området. Ingen ”metod” är använd fullt ut utan jag har valt ut de delar som jag ansåg lämpliga och viktiga att lyfta fram för den här platsen. Metoder som valdes ut valdes ut för att få fram så många styrkor och svagheter med området som möjligt i relation till arbetets fokus. Tanken var att de skulle komplettera varandra för att få fram vad som behöver förbättras, vad som kan stärkas eller nyttjas som det är idag. På så sätt ökade möjligheterna till att den nya gestaltningen skulle resultera i ett mer tilltalande, användbart och trivsamt område.

De analyser som användes var strukturanalys inspirerad av Kevin Lynch The Image of the City (1972), observationsstudier inspirerade av Jan Gehls Livet mellem husene (1980) och SWOT. Experiential Landscape analysis (Thwaites & Simkins, 2007) fanns med som inspiration till övriga ”metoder” och utifrån den gjordes små tillägg som exempelvis siktlinjer. Använde därmed inte den analysmetoden vidare då jag inte tyckte jag fick ut så mycket ny information som de andra inte redan gett. Upplevde att den egentligen lämpade sig bättre för en mer bebyggd miljö än ett grönstråk.

Jan Gehls (1980) observationsstudier och de aspekter han skriver om inspirerade mig till att notera rumsligheter och klimat- och upplevelsemässigt gynnsamma platser. Faktorer som klimat och skydd i ryggen gav värdefull information för lokalisering av sådant.

Kevin Lynch (1972) har främst använts till att hitta barriärer, viktiga stråk och rumsligt sammanhörande områden.

Eftersom jag även ville notera detaljer för att få hjälp att skapa olika detaljeringsgrad och variation vad gäller upplevelser så gjorde jag själv ett par upplevelsemässiga tillägg exempelvis fågelkvitter, ljudupplevelser och tidig blomsterprakt. Jag tog även hjälp av en SWOT-analys för att sammanställa och strukturera upp samt komplettera informationen.

Gestaltning

Parallellt med inventering och analys skissade jag på olika bärande idéer. Försökte hitta inspiration och uppslag både från platsen, omgivningen och litteraturstudien. Tyckte det vore bra för området att ha ett koncept som kan sticka ut och som kan bidra till att ge platsen en egen identitet. Utifrån den bärande idén fick jag stöd till hur områdets funktioner skulle struktureras och genom inventering och analys fick jag idéer till var varje respektive funktion skulle lokaliseras.

Därefter användes penna och papper för att testa olika former och i stort få fram det förslag som kändes bäst att gå vidare med. För- och nackdelar stolpades upp på varje skiss och på så sätt kom jag fram till det starkaste förslaget som sedan digitaliserades.

Avgränsningar

Arbetet har avgränsats till att handla om helt offentliga miljöer, dvs. miljöer som alla har tillgång till oavsett tid på dygnet och året. Av de olika offentliga rummen har arbetet begränsats till att handla om mötesplatser i ”gröna” miljöer som grönstråk och parker. Gator och torg studeras inte närmare även om vissa principer är relevanta även för dem.

Innehållet fokuserar på information gällande:

- typer av platser som behövs för att tillgodose stadsbors intressen och vilka aktiviteter det i sin tur kan generera.

- hur vi upplever och använder den offentliga miljön.

- faktorer som gör att en plats lockar människor till sig för att utöva aktiviteter, följdaktiviteter som kan uppstå eller bara vistas.

- möten och relationer som mötesplatserna kan ge upphov till och bör möjliggöra. Både då det är avsikt att mötas och att råka mötas.

- för- och nackdelar med programmerade och oprogrammerade ytor samt hur de programmerade ytorna bör utformas för att fylla sitt syfte/ användningsområde.

Eftersom promenader är den vanligaste aktiviteten och människor till fots är mer öppna och tillgängliga för sociala interaktioner och spontana infall så är det främst fotgängarnas och inte cyklisternas intressen som tas upp. Cykeln används mer som ett transportmedel till sitt specifika mål.

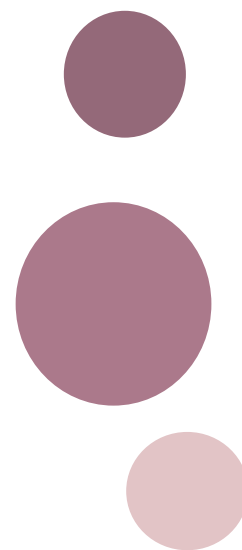
Arbetet avgränsas till att handla om aspekter och lämplig utformning som är relevant i förhållande till det svenska klimatet. Vad gäller platsens möten och aktiviteter så är det som försiggår dagtid det som studeras.

Gestaltningförslaget avgränsas till grönstråket Mårtenshage (inkluderar även Skälängen och Orrbo Hage och är beläget mellan Gideonsberg och Nordanby) i Västerås. Gestaltningen begränsas till stråkets övergripande struktur samt några enstaka detaljer som förstärker helhetsgreppet.

Förslaget skapas utifrån litteraturstudier och min expertanalys då tiden är begränsad och fokus ligger på att skapa ett förslag utifrån den forskning som finns inom ämnet som studeras.

Tidsmässigt sträcker sig arbetet över en 20 veckors period under våren 2013.

Litteraturstudier

Litteraturstudier

Litteraturstudien som följer handlar om de ”gröna” offentliga miljöernas betydelse, användning och viktiga aspekter vid utformning av dessa. Tänkte börja med att reda ut vad en mötesplats och målpunkt är.

Mötesplats och målpunkt

Sökningar på ordet mötesplats på internet resulterar i ett antal träffar från datingsiter, kommuners hemsidor, specifika platser eller trafikskrifter. När jag istället slog på ordet mötesplats i Nationalencyklopedin (2013) står det: *”mötesplats, kronan tillhörig eller arrenderad lägerplats, där mötena (jfr möte) i regel ägde rum och där även för mobiliseringen nödvändiga förråd var belägna.”*

Nationalencyklopedins beskrivning är ålderdomlig och därför inte helt relevant i dagens samhälle. Inte heller Svenska akademins ordbok (SAOB 2013) har någon passande beskrivning för detta arbete. Här beskrivs mötesplatser som: *”plats där två l. flera personer enl. överenskommelse mötas; plats där några stämt möte.”*

Möten i det offentliga rummet kan vara, men är många gånger inte avtalade. Därför behövs en bredare definition. En utförlig och tillåtande beskrivning av begreppet mötesplatser som passar bättre i ett modernt samhälle har Regionplanekontoret i Stockholm läns landsting (2010) formulerat. I deras rapport definieras mötesplatser som: *”ställen där människor möts och interagerar i någon form. Mötet och interaktionen med andra utgör för individen en dimension av livskvalitet och bidrar till att stärka den sociala sammanhållningen och platsens identitet”* (Regionplanekontoret Stockholm 2010, s. 8). Vidare i rapporten skriver de också att mötesplatser är platser som genom sin form, funktion eller sina upplevelser gör att människor väljer att vistas där på samma gång som andra (Regionplanekontoret Stockholm 2010, s. 9).

Samtidigt påpekar Regionplanekontoret i sin rapport (2010, s. 38) att ordet mötesplats inte är synonymt med offentligt rum. De menar att det till exempel finns platser i det offentliga rummet som endast fungerar som en passage eller föreningar som också är viktiga mötesplatser för vissa, men som istället inte ingår i det offentliga rummet.

Ordet mötesplats och ordet målpunkt används ofta synonymt i stadsplaneringssammanhang. Det finns dock skillnader i begreppen även om de många gånger sammanfaller vad gäller de offentliga rummen. En mötesplats är ofta en målpunkt, men måste samtidigt inte vara det. Likväl kan en målpunkt vara en plats för nyttoärenden eller ensamhet utan att vara en mötesplats.

En målpunkt är enligt ordlistan SAOB (2013) *”målet för ngns strävanden.”* Det innebär alltså att det, för någon, är en plats man har för avsikt att gå till. En medveten intention vid ett specifikt tillfälle.

Det är med denna bakgrund och definition som orden mötesplats och målpunkt används i detta arbete.

Det offentliga rummets betydelse och användning

Hur det gröna offentliga rummet används beror på ett flertal olika faktorer. Efter att ha läst en del om ämnet inser jag att personliga intressen, andelen fritid, miljöns utformning, hälsa, tid på dygnet samt årstid bara är några exempel som påverkar användningen. Även betydelsen mötesplatserna kan ha är olika i olika situationer samt för olika platser och deras användare.

Identitet och samhörighet

Att det gröna offentliga rummets användning och utformning har betydelse för livskvaliteten finns det många argument för, men det kan också ha betydelse för en stads och ett bostadsområdes identitet. Regionplanekontorets rapport (2010, s. 24) belyser att mötesplatser också har en viktig funktion för sociala interaktioner i vardagen och i det lokala perspektivet. Upprepade möten där människor börjar känna igen varandra leder ofta till hälsningar och kortare samtal som är värdefulla för människors bekräftelse och tillhörighet. De konstaterar även att de offentliga rummen kan ha en viktig identitetsskapande roll genom att ge en plats ett specifikt och positivt kännetecken. Det kan vara en speciell utformning, traditioner eller ceremonier som hjälper till att sätta platsen på kartan och som i sin tur är något för de boende att vara stolta över (Regionplanekontoret 2010, s. 24).

Att det inte bara är de centrala delarna som behöver mötesplatser har bland andra Madanipours (2010, s 129) forskning visat. Han har sett att offentliga mötesplatser som är väl omhändertagna och bra utformade kan ha en väsentlig betydelse för integration och social hållbarhet framförallt i mindre välbärgade bostadsområden. Mötesplatser är, enligt Madanipour, platser där människor kan träffas och kommunicera, vilket i sin tur genererar känsla av tillhörighet. Att känna tillhörighet till sin omgivning resulterar i känslomässiga band och platsen får därigenom ett symboliskt värde, vilket också genererar större hänsyn och engagemang till sin omgivning (Madanipour 2010, s. 129).

Kaplan, Kaplan och L. Ryan (1998, s. 28) anser att de offentliga rummen har ytterligare en uppgift nämligen att fostra och utveckla stadsborna. De menar att förståelse för andra individer och kulturer är en viktig del i dagens mångkulturella, men samtidigt segregerade samhälle. De skriver att *”Basic to human well-being is an environment that fosters understanding and provides opportunities for exploration. Both of these needs, however, are changed with ones experiences.”*

Upplevelse och rekreation

Vad gäller fritidens utevistelse uppges upplevelser vara den viktigaste ingrediensen som sökes (Berglund & Jergeby 1998, ss. 20-21, 29). Berglund och Jerbegy (1998, ss. 20-21, 29) har genom sin forskning fått fram att skönhetsupplevelser, bekväma gångstråk och sittmöbler, möjligheten att möta andra, fysisk aktivitet samt plats för lugn och ro framhålls som de mest betydande aspekterna vid val av miljö att vistas och röra sig i ute. Sammanfattat så är de viktigaste anledningarna till val av plats för fritidsaktiviteter upplevelsen av platsen främst i form av dess natur och möjlighet till aktiviteter (Berglund & Jergeby 1998, ss. 20-21, 29).

Att rekreation och friluftsliv länge har setts som viktiga ingredienser för människors välbefinnande är inget nytt. Mårtensson (2010, s. 98) belyser dock att funktionsuppdelning och tidsbrist har ändrat förhållandet. Hon anser att den segregerade och bilanpassade planeringen från 1900-talets andra halva har inneburit en tydlig skiljelinje mellan stad och natur. Friluftslivet fanns då att tillgå utanför staden där motionsspår, friluftsstugor och vandringsleder anlades. Med dagens bristande tid och växande städer är det svårt att hålla dessa miljöer helt åtskilda. Mårtensson (2010, s. 98) påstår att stadens offentliga rum därför får större och större betydelse för stadsbornas möjligheter till kontakt med natur och utomhusrekreation. Dessa ”andrum” blir en viktig kontrast mot stadens buller, trängsel och höga tempo som är bidragande orsaker till människors stress (Mårtensson 2010, s. 98).

Kaplan, Kaplan och Ryan (1998, s. 20) har undersökt naturen rekreativa inverkan och kommit fram till att den spelar roll för människors återhämtning och som kontrast mot stadens tempo. Flora och fauna har en återhämtande och inspirerande inverkan. Människor gillar att fascineras, vilket uppstår av intressanta saker och platser men också av att fundera, göra och klura ut saker. Den menar att denna typ av tankeverksamhet och den avskildhet naturen bidrar med har en återhämtande effekt, vilket är en del i förklaringen till varför människor väljer att hellre röra sig genom parker och grönstråk. Naturen är fylld med objekt och processer som har en förmåga att fascinera så som växter, djur, årstidsdynamik, vatten, ljus och så vidare (Kaplan et al 1998, s. 20).

Transporter

I Jergebys och Berglunds (1992, s. 76) enkätundersökning, gällande användningen av den offentliga miljön, i Enköping och Västerås uppgav 40 procent av de tillfrågade att de valde väg efter andra kriterier än närmsta och snabbaste väg vid transport till fots eller med cykel. Skäl som uppgavs var främst fysiska i form av mindre bullrig och trafikerad färdväg eller en vackrare miljö.

Att ha ett ärende att utföra är, som tidigare nämnts, den största anledningen till att människor tar sig ut och transporter mellan olika mål är den vanligaste aktiviteten i stadsrummet. Dessa transporter kan dock skilja sig åt. De finns transporter där fokus är att så snabbt som möjligt ta sig från A till B, men det kan också vara en transport där personen slår fler flugor i en smäll genom att kombinera förflyttningen med ett annat syfte till exempel sociala interaktioner eller naturupplevelser (Jergeby 1996, s. 15).

Vad gäller nyttopromenader så har jag här valt att kategorisera det som en form av transport. Målet med att gå är då att ta sig någonstans. En förutsättning för nyttopromenader är att det finns serviceställen, arbetsplatser med mera inom området som människor behöver gå till. 65 procent av de tillfrågade i Jergebys och Berglunds (1992, s. 54) undersökning uppgav att de ägnade sig åt promenader med något nyttoändamål som anledning varje vecka.

Stadie i livet är en stark förenande faktor. Lekplatser är därför populära mötesplatser både för barnen och deras vuxna.

Foto: Jenny Tunhielm

En mystisk och spännande gångväg som kvälls- och nattetid snarare riskerar att framkalla obehag. I fall som dessa behöver det finnas en mer öppen och tryggare alternativ väg för att människor ska våga passera parken.

Foto: Jenny Tunhielm

Önskvärt för bra gångstråk är god vinterväghållning, jämn beläggning, lite trafik, möjlighet att möta andra samt en vacker miljö

Foto: Jenny Tunhielm

Nöjespromenader

I Berglund och Jergebys forskning framkom även att promenader för nöjes skull är en lika frekvent använd aktivitet som nyttopromenaderna. Nästan 46 procent uppger att de går utmed stråk och 33 procent promenerar utmed gator och trottoarer varje vecka i första hand för nöjes skull (Berglund och Jergeby 1992, s. 53).

Skillnader på nöjes- och nyttopromenader är att vid nöjespromenad ligger fokus på själva rörelsen snarare än slutmålet och aspekter som miljöombyte och sinnesupplevelser blir därför också viktiga faktorer (Jergeby 1996, s. 127). De flesta som promenerar sätter även ett värde i den sociala aspekten att se och bli sedd, att möta andra och umgås, både för flyktiga och för djupare förankrade sociala interaktioner (Jergeby 1996, s. 127).

I Berglunds, Erikssons och Ullbergs rapport (2011, s. 6) har de bland annat undersökt vad som är viktigt för ett bra promenadstråk. Där framkom att aspekter som värdesätts vad gäller promenader generellt är beroende på en persons livssituation. Ungdomar värderar umgänge och möjlighet att träffa andra. För de äldre har aspekter som jämn markbeläggning, nära till service och god vinterväghållning betydelse medan för de förvärvsarbetande beror det på promenadens huvudsyfte. Några exempel på saker som tagits upp av de vuxna är tiden, närheten till hemmet, omgivningens utformning och kvalitet samt trygghet (Berglund, Eriksson & Ullberg 2011, s. 6).

Vistelser

Att vistas utomhus i det offentliga rummet är inte en alltför vanligt förekommande aktivitet bland vuxna. Parken är exempel på plats i staden som ursprungligen tillkommit för att ge människor plats för rekreation i form av både avkoppling, aktiviteter och umgänge. Dock används platserna inte så frekvent. Endast 24 procent uppger att de väljer att gå till en plats för att bara uppehålla sig där minst någon gång i månaden (Jergeby 1996, s. 133).

Jergeby (1996, s. 126) har även fått fram att de som främst har ett socialt huvudsyfte med sin utevistelse är barn och deras vuxna. De konstaterar att för denna grupp är det viktigt med aktiviteter som lek och samvaro på en plats och själva vistelsen blir på så sätt målet med att vara ute.

Större parker eller grönområden innehållande flertalet olika aktiviteter är något mer attraktivt att besöka. I Berglunds och Jergebys undersökning i Enköping och Västerås framkom parker innehållande olika upplevelser och aktiviteter som de mest attraktiva att vistas i (Berglund & Jergeby 1998, s. 29).

Vad gäller vistelser i parker och grönområden så ökar antalet besökare markant med sol och varmt väder. Det är min erfarenhet efter att ha jämfört användning och utformning kopplat till tid på dygnet och väderlek i tre centrala parker i Västerås (Tunhielm 2011). Det visade sig att även de parker som inte erbjuder någon större variation till innehåll eller utformning är omåttligt populära soliga och varma dagar.

En park med olika naturupplevelser och aktiviteter tenderar dock att locka människor även mulna och kyligare dagar på året (Tunhielm, 2011). Min slutsats är att den stora variationen har en tendens att attrahera olika människor från olika ålders- och intressegrupper. Kanske tack vare de olika aktiviteterna som erbjuds och som i sin tur drar till sig andra, även människor som inte vill delta utan bara se och höra andra, för att de vet att det där finns liv och rörelse.

Begränsande faktorer för utomhusvistelser

Jergeby (1996, s. 79) har konstaterat att faktorer som till stor del påverkar handlingsmönster och användning av den offentliga miljön är tid, teknologi och oro där bristen på tid gör att vistelse i det offentliga rummet inte prioriteras. Tillgången till teknik till exempel bil, mobil och näthandel resulterar också i minskad utomhusvistelse då de effektiviserar vardagen samt minskar tiden och behoven för ärenden ute. Även personliga resurser så som tillgång till fritidshus och gemenskap i föreningsverksamhet bidrar till att minska användningen av de offentliga miljöerna (Jergeby 1996, s. 79).

Känslor av oro och otrygghet är en vanligt förekommande begränsande faktor. Denna oro kan gälla både den fysiska miljön eller förhållandet till andra människor. I det offentliga rummet sker saker som är utanför den enskilda individens kontroll, vilket bidrar till osäkerhet som i sin tur kan resultera i minskad utevistelse eller begränsning i val av platser att vara på (Jergeby 1996, s. 79).

Boverket skriver i sin rapport (2010, ss. 13, 22) att hur farlig en plats upplevs är olika från person till person, men också mellan kvinnor och män. Undersökningar visar att kvinnor känner en betydligt större otrygghet jämfört med män, vilket resulterar i förändrat beteende. Otrygga platser kännetecknas ofta av att de är svåra att överblicka, svåra att orientera sig i, dåligt omhändertagna, obefolkade och har dålig kontakt med omgivningen (Boverket 2010, ss. 13, 22).

Grönområden och parker är platser som av de allra flesta upplevs som något positivt dagtid, men som kvällar och nätter snarare kan upplevas obehaglig. Sexuella övergrepp är det som kvinnor räds mest i den offentliga miljön. Särskilt i anslutning till eller i parker och grönområden. Följden blir i olika grad en begränsning av rörelsefriheten (Boverket 2010, s. 40).

Sammanfattat så är biltrafik, brott och mörker några av de största orosmolnen för den som rör sig till fots i staden. Dessa negativa upplevelser kan få människor att välja annan väg eller kanske till och med att inte gå ut alls (Madanipour 2010, ss. 78-79).

Obefolkade områden är framförallt kvälls- och nattetid, men även dagtid mindre attraktiva att vara i. Människor vill vara där andra är. Att fler människor rör sig utomhus ökar tryggheten och i takt med att fler ögon håller koll på omgivningen minskar även den upplevda otryggheten (Gehl 2010, ss. 98-99).

Tillgängligheten är a och o för en offentlig mötesplats. Svårtillgängliga platser, både till avstånd och till fysisk utformning, är en begränsning för många. Kuperad terräng, mycket trafik, barriärer eller för glest mellan bänkar att vila på under promenaden är några av de stora fysiska hindren. Det kan också vara ett hinder för tillgängligheten om en plats ockuperats av en viss grupp. Användningen begränsas då för de som inte känner tillhörighet till gruppen och som kan uppleva att platsen tagits i besittning. (Jergeby 1996, s. 142 och Madanipour 2010, ss. 7-8).

Kontakter och relationer

Sociala kontakter och relationer av olika slag skapas och utvecklas hela tiden i de offentliga rummen. Det finns dock många olika benämningar på samma företeelse beroende på vad olika forskare och skribenter har valt att kalla det. Granovetter (1973 se Jergeby 1996) kallar det för starka och svaga band. Gehl (1980 s. 13) har istället en skala med se och höra, passiva och tillfälliga kontakter längst ned på listan som representerar de löst sammansatta relationerna. De djupare relationerna kallar han bekanta, vänner och nära vänskap.

Själv har jag valt att i huvudsak kalla det anonyma respektive djupt förankrade relationer, vilket sammanfattar vilken del av ”relationsskalan” det rör sig om.

Jergeby (1996, ss. 27-28) reder ut begreppen och menar att de relationer som utespelar sig i det offentliga rummet kan ske på många olika nivåer av igenkännande. Det kan vara allt ifrån helt anonyma relationer där parterna tidigare aldrig har träffat varandra till djupt förankrade relationer med alla nivåer av igenkännande däremellan. Hon menar att anonyma relationen handlar om social interaktion i form av ytliga ögonkast, passager och dylikt. Medan förankrade relationer istället handlar om att personerna på något sätt har en samhörighet. Exempelvis att de är bekanta med varandra sedan tidigare eller har något gemensamt som gör att de engagerar sig mer än att bara hälsa.

Hur nära relationen är människor emellan beror enligt Granovetter (1973 se Jergeby 1998, ss. 37-38, 58) på en kombination av individens tid, känslomässigt engagemang, intimitet och ömsesidigt utbyte. De starka banden uppstår oftast där det finns likhet mellan människor som ger en samhörighet. Han menar till exempel att människors fas i livet är en stark förenande och kontaktskapande nämnare vad gäller sociala interaktioner. En baksida med de djupare relationerna är att de kan fungera isolerande då de sällan länkar ihop olika grupper. I det fallet anser han att de anonyma kontakterna spelar en större roll (Granovetter 1973 se Jergeby 1996, ss. 37-38, 58).

Regionplanekontoret (2010, s. 21) skriver i sin rapport att desto större stad ju mer anonym är individen i sin omgivning. De menar dock att denna anonymitet är en viktig del vad gäller att underlätta för att nya relationer ska uppstå i vissa situationer där sociala band saknas. Anonymiteten kan då ha en förenande effekt med andra individer med exempelvis samma intressen, kulturell bakgrund eller grannar (Regionplanekontoret 2010, s. 21).

Att känna sig bekväm i olika offentliga rum kräver träning. Med mer erfarenhet från olika händelser lär vi oss hantera och känna oss hemma i andra platser och dess funktion. På så sätt lär vi oss tolka och läsa av såväl miljöns användning och funktion som andra människors vilja och intentioner via kroppsspråk (Mårtensson 2010, ss. 99-100).

Berglund och Jergeby (1998, ss. 57-59) för ett resonemang kring det offentliga rummets uppgift och menar att den kanske främsta uppgiften är att ge förutsättning för att ytliga kontakter ska kunna uppstå. Detta då de har fått fram att korta möten som sker i vardagen utan att kräva mer socialt engagemang är den vanligaste och allmänt önskvärda formen av kontakt i de offentliga miljöerna. De menar att dessa korta, men viktiga möten kan förena människor och ge en känsla av tillhörighet och trygghet i sin omgivning. Däför anser de att miljön bör utformas för en blandning av åldersgrupper och typer av intressen samt genom att lämna utrymme för användarnas egna initiativ.

Berglund och Jergeby (1998, ss 57-59) skriver vidare att det dock inte bara är ytliga möten som försiggår. De nära relationerna förekommer också. Dessa kontakter behöver ha ”sina platser” då dessa människor söker sig dit där de vet att det vistas andra som de känner. De här platserna är oftast platser utformade för att umgås och samtidigt aktivera sig som till exempel lekplatser och hundrastgårdar (Berglund & Jergeby 1998, s. 57-59).

Både Gehl (1980 ss. 13-19) och Jergeby (1996, s. 214) konstaterar dock att människor har intresse av att både vara där andra är samtidigt som det ska finnas möjlighet till en viss distans till övriga människor och händelser. De menar att på så sätt kan besökaren själv välja grad av deltagande, vilket ger frihet och valmöjligheter.

Programmerade och oprogrammerade ytor

Med programmerade ytor menar jag en plats där utformningen visar vilken aktivitet ytan huvudsakligen är till för till exempel en fotbollsplan, skatepark eller lekplats. Oprogrammerade ytor är istället platser som inte har någon tydlig anpassning för en specifik aktivitet som parker och grönstråk utan särskilda aktivitetsytor. Dessa platser består vanligtvis av gångstråk, öppna gräsmattor och annan vegetation samt sittplatser längs stråken.

Regionplankontoret (2010, ss 36-37) har ett annat sätt att benämna dessa två typer av ytor. De kallar det istället för monofunktionell, plats avsedd för en aktivitet, och multifunktionell, plats som möjliggör flera olika möten Oavsett benämning försvinner inte problemet med den exkludering som monofunktionella eller programmerade ytor kan innebära.

Jergeby (1996, s. 15) konstaterar att det ofta är mötesplatser med möjlighet till aktivitet som fungerar som målpunkt. Det är där det finns chans att träffa likasinnade. ”*I den offentliga miljön är det rimligt att se en kombination av fysisk plats och andra människor som är lika en själv som bas för förankring. Den plats man ofta använder och som också används av andra i till exempel samma ålder kommer att bidra till förankring och socialt deltagande*” (Jergeby 1996, s. 15).

I en artikel om goda mötesplatser (Andersson 2013a, s. 46) ifrågasätts mötesplatser som lösning på den sociala sammanhållningen i dagens segregerade bostadsområden. I artikeln påpekar Carina Listerborn, lektor och professor i stadsbyggnad på Malmö högskola, att människor inte möts spontant i särskilt stor utsträckning utan ”*möten uppstår på platser där man har ett gemensamt mål*”. Hon menar att människor behöver känna att de får plats och att det finns en plats för dem.

Listerborns uttalande ifrågasätter de offentliga mötesplatserna som brobryggare som många andra forskare påstår är viktig funktion, men förstärker argumentet att det är betydelsefulla platser för likasinnade.

Jag tänker att om så är fallet borde det vara en självklarhet att se till att det finns platser för så många olika intressegrupper som möjligt. Att en yta har en programmering säger inget om typen av kontakter som sker där.

På konferensen Publika parker och trädgårdar i Malmö den 21 mars i år diskuterades det bland annat om programmering och profilering av parker. Där framkom det att det är organiserade aktiviteter i parker som får människor att återvända. Parker med mycket aktiviteter är oftast de mest populära (Andersson 2013b).

Ett argument för såväl programmerade som oprogrammerade ytor är enligt Berglund och Jergeby (1998, s. 72) att variation och mångfald behövs. De skriver att det är fördelaktigt om det finns attraktiva och varierade miljöer runt om i staden innehållande element, utrustning etcetera som tilltalar flera olika ålders- och intressegrupper samt människor med olika förutsättningar både fysiskt och socialt. Det ska helst finnas utrymme för både de planerade, målmedvetna aktiviteterna som impulshandlingar till exempel att slå sig ned på en bänk en stund på väg till affären (Berglund & Jergeby 1998, s. 72).

Aspekter vid planering och gestaltning av gröna offentliga rum

Det tycks finnas ett antal aspekter i utemiljön som till stor del bidrar till om en plats upplevs mer eller mindre lockande. En del faktorer har generellt sett större inverkan på upplevelsen än andra, men beroende på platsens förutsättningar kan en mindre aspekt ändå få stor betydelse. Det här kapitlet redovisar en sammanställning av aspekter som tenderar ha stor betydelse för hur attraktivt det offentliga rummet är.

Läsbarhet och igenkänning

Människors handlande och uppträdande skiljer sig åt från plats till plats. Enligt Rapoport (1976 se Jergeby 1996, s. 30) beror det på att både platsens fysiska form och de händelser eller aktiviteter som pågår där ger betraktaren information om lämplig användning. Han menar att det är viktigt att kunna tolka och förstå miljön. Om det inte är möjligt finns det risk att platsen inte attraherar (Rapoport 1976 se Jergeby 1996, s. 30).

I de fall då platsens utformning inte skyltar tydligt nog hur platsen är tänkt att användas uppstår lätt tveksamheter. Läsbarheten styrs av områdets uppbyggnad vad gäller förhållandet mellan utrustning, underlag, struktur samt omgivande förhållanden (Madanipour 2010, s. 163).

Kaplan, Kaplan och Ryan (1998 s. 31) skriver att det för många är viktigt att det finns en viss grad av igenkänning för att en miljö ska tilltala. Det innebär att det bör finnas element, strukturer och sådant som känns igen. Det finns dock undantag. Vissa miljöer kan vara spännande och lockande utan någon större igenkänning. Andra platser kan vara för likt det vi är vana vid. Detta tror Kaplan et al (1998, s. 31) grundar sig i att människor har ett intresse i att förstå, men också kunna utforska en plats. Tillgodoses inte det är risken att platsen skapar frustration och obehag snarare än att locka till nya besök (Kaplan et al 1998, s. 31).

Anpassning för både rörelse och vistelse

Tidigare har vi konstaterat att en stor del av livet i staden utgörs av människor på väg till eller från något. Andersson (1984 se Jergeby 1996, s. 72) anser att gator och stråk är strukturer som är till för att underlätta denna typ av aktivitet. Parker och torg kan, enligt honom, istället ses ha som huvudsyfte att få människor att stanna upp. Dessa platser bör därför kunna erbjuda aktivitet, vila, upplevelser och möten. Han skriver vidare att parker och andra gröna miljöer gärna ska möjliggöra fysisk- och psykisk rekreation, natur- och skönhetsupplevelser samt bjuda in för samvaro människor emellan. Han påpekar även att det är viktigt att parken eller grönområdet är tillgängligt för alla, men att det samtidigt bör ges möjlighet till aktivitet och stödjande aktiviteter som kan uppstå runt om så kallade sidoaktiviteter.

Madanipour (2010, s. 83) menar att det inte bara är själva platsens utformning som avgör antalet användare. Det är även viktigt att det finns stråk som kopplar samman med resten av staden. Att platsen är en del av ett nätverk av gång- och cykelstråk ökar genomströmningen av folk (Madanipour 2010, s. 83).

Berglund, Eriksson & Ullberg skriver i sin rapport (2011, s. 7) att effektivitet, framkomlighet, möjlighet till möten samt flera alternativa vägar är viktiga beståndsdelar vid planering för rörelse. Svåra trafik-situationer där konflikt med andra trafikanter lätt uppstår ger liksom obelysta och ödsliga vägar en otrygghet. En gångvänlig miljö kan bestå av: jämnt underlag, trygg trafiksituation samt en omgivande miljö som ger någon form av positiv upplevelse (Berglund, Eriksson & Ullberg 2011, s. 7).

Barns vidlyftiga lek uppmuntras av stora ytor, mycket buskage, träd och kuperad terräng medan aktivitetsytor som skateparker, bollplaner med mera möjliggör ett fartfyllt umgänge för ungdomar och vuxna. På så sätt förenas nytta med nöje genom fysisk aktivitet och socialt umgänge samtidigt som de vistas ute (Mårtensson 2010, ss. 108-109).

Lieberg (1992, ss. 221-222) har i sin forskning kommit fram till att ungdomar är en grupp som delvis har andra kriterier för attraktiva platser. Också här efterfrågas olika platser för olika tillfällen, vilket kan innebära alltifrån avskilda och dolda rum till centralt belägna och öppna platser. Han påstår att de både har intresse i avskildhet och att kunna exponera sig samtidigt som vissa ungdomar, mer än andra, söker spänning och utmaning. Läge, utformning, koppling till omgivning och utrustning är aspekter i den fysiska miljön som spelar in (Lieberg 1992, ss. 221-222).

Variation

Kaplan, Kaplan och Ryan (1998, s. 28) framhåller vikten av variation i planeringen. Detta då det både är stor variation på människor men också när det gäller valet av vad, när och vart vi vill vistas eller röra oss. Variationen för en enskild person beror på faktorer som situation, stadie i livet, intresse för stunden och så vidare (Kaplan et al 1998, s. 28).

Kaplan och Kaplan (1989, ss. 45, 47) belyser med sin forskning att platser med flera olika aktiviteter och upplevelser har en tendens att vara de mest populära. De menar att även utformningen av platsen behöver vara varierad då enformiga, stora öppna ytor utan några element i förgrunden är platser som är minst eftertraktade. Likaså extremt tät och otillgänglig skog. Dessa extremer får låga betyg vad gäller typ av plats som föredras (Kaplan & Kaplan 1989, ss. 45, 47).

Rumsligt separerade ytor och sittplatser på olika avstånd från de olika rummen/ytorna är viktigt för att erbjuda valmöjligheter vad gäller deltagande och/eller betraktande aktiviteter (Jergeby 1996, s. 175-176). Helt separerade platser är inte att föredra då möjligheten att synas och att se andra minskas. Det är dock viktigt för attraktiviteten, som mötesplats och målpunkt, att det finns ytor där olika kategorier av människor känner symbolisk tillhörighet till parken eller grönstråket (Jergeby 1996, s. 175-176).

Överblickbarhet

Kaplan, Kaplan och Ryan (1998, s. 31) anser att människan är, både medvetet och omedvetet, snabb på att skapa sig en uppfattning om en plats. Speciellt om platsen frambringar känslor relaterade till oro. Denna uppfattning baseras på om platsen är överblickbar och möjlig att röra sig igenom (Kaplan et al 1998, s. 31).

Vidare skriver de att om en plats är överblickbar minskar känslor av otrygghet och ökar upplevelsen av kontroll. De lyfter fram byggda element eller tät vegetation som orosmoln som kan hysa gömställen, vilket innebär minskad möjligheten till kontroll över vilka och vad som finns i området. Att ta bort alla hinder, som vegetation och murar, är dock inte ett alternativ. De menar att det gäller att hitta sätt att skapa utblick- och överblick samtidigt som nyfikenheten bibehålls hos besökaren. Längs stigar och stråk är det en god idé att inte ha för mycket vegetation tätt inpå och i ögonhöjd för att behålla en visuell öppenhet (Kaplan et al 1998, ss. 33-34).

Mystik och möjlighet till fortsatt utforskande

Kaplan, Kaplan och Ryans forskning (1998, ss. 39, 43) har kommit fram till att mystik är en aspekt som främjar utforskarlusten av en plats. De menar därför att det är bra om olika delar och scenerier avslöjas efterhand som rörelse sker genom ett område. *”Mystery encourages exploration.”* Att inte avslöja allt, men att kunna skymta vad som komma skall ökar nyfikenheten och upptäckarlusten. De påpekar att det finns flera sätt att skapa mystik. Buskar kan användas för att dölja och delvis avslöja, träd kan placeras på ett sätt så att det är möjligt att se mellan utan att se allt, slingrande gångar och byggda element kan användas för att uppnå ett gradvist avslöjande (Kaplan et al 1998, ss.39, 43).

Gordon Cullen (1971, s. 9) är en tidig förespråkare för variation i miljön och att nya avslöjanden skall komma efterhand. Även om han i huvudsak talar om städer i form av hårdgjorda miljöer så är samma argument applicerbara på parker och grönstråk. Han menar att om nya scener uppenbarar sig upprätthålls intresset och promenaden blir inte monoton och tråkig som den blir om hela färdvägen syns på en gång. Färdvägens dragning spelar roll, men även innehållet bör innehålla nya element som skapar nya kontraster och upplevelser.

Struktur

Sammanhängande områden är en aspekt som ökar förståelsen och läsbarheten på en plats och därigenom orienteringen. Samhörigheten skapas av avgränsningar samt liknande markbeläggning, vegetation eller funktion (Kaplan et al 1998, s. 41).

Gehl (2010, s. 101) menar att en god struktur där det är lätt att förstå hur man tar sig dit man vill ökar tryggheten. Med det menar han inte att det måste vara raka vägar mellan olika mål utan ett nätverk av gång- och cykelbanor, av olika hierarki, som ringlar fram är mer tilltalande. Det som krävs är dock att de olika länkarna har en karaktär som går att känna igen och att det är skillnad på huvudstråk och mindre viktiga stråk (Gehl 2010, s.101). En hierarki bland stråken underlättar förståelsen för strukturen (Kaplan et al 1998, ss. 49, 55)

Orienterbarhet, som beror på strukturens tydlighet, handlar om att förstå hur man tar sig till en plats i eller genom området. Det är en viktig aspekt särskilt i större områden bestående av flera delar där det kan upplevas att det finns risk att ”gå vilse” (Kaplan et al 1998, ss. 49, 55). Orienterbarheten har, liksom överblickbarheten, att göra med trygghet och kontroll i miljön (Kaplan et al 1998, ss. 49, 55).

Placering

Var en aktivitet eller yta ska placeras beror på både den specifika platsens och omgivningens förutsättningar. Gehl (1980, ss. 77-78) anser dock att strategin att samla både människor och aktiviteter är den bästa. Han menar att människor då får chans att ta del av andras aktiviteter och närvaro. Rogivande platser kan dock må bra av att inte vara alltför nära mer aktiva ytor. Kopplingar och upplevelse mellan olika platser spelar också roll för hur aktiviteter kan fördelas (Gehl 1980, ss. 77-78).

För lugnare och mer vilsamma aktiviteter är det viktigt att avskärma från eller hålla distans till störande element som buller, skrikande barn och annat som kan distrahera. Detta kan uppnås genom att skapa en känsla av omslutenhet genom vertikala element, tak eller ett annorlunda golv. Är området stort och denna omslutenhet svår att uppnå kan ett alternativ vara att skapa en siktlinje till mot något avlägset som tar fokus (Kaplan et al 1998, s. 73).

Entréer och detaljer

Tydliga entrézoner kan hjälpa till att skapa orienterbarhet, sammanhållet område och mystik. Att använda detaljer för att medvetet skapa spänning är en metod som lätt kan blandas med den övergripande strukturen. Detaljer som kan användas för att skapa intresse och mystik är till exempel kikhål i staket och vegetation, vatten och utkikspplatser (Kaplan et al 1998, s. 81, 106).

Skala

Vad gäller skalan på utemiljön så skriver Kaplan, Kaplan och Ryan (1998, s. 15) att människor, liksom djur, upplever en utsatthet i att vistas och korsa stora öppna ytor, vilket gör dessa miljöer oattraktiva. Det är därför bra att dela av stora områden i mindre med hjälp av träd eller dylikt (Kaplan et al 1998, s. 115).

Gehl (2010, ss. 33-35) har länge förespråkat vikten av en mänsklig skala på stadens rum. Detta baserar han på att människans upplevelser av en plats är kopplat till sinnenas kapacitet och möjligheten att kommunicera. Eftersom människans sinnen har sina begränsningar så innebär det att platserna inte kan vara för stora för att upplevas behagliga. Han menar att kroppsbyggnaden och synen gör att människan rör sig och ser bra rakt fram, lite grann i periferin samt nedåt, men inte mycket uppåt. Synskärpan gör att vi på ett avstånd av 100 meter kan se rörelser och kroppsspråk, men inte förrän personen är på ett avstånd av 50-70 meter kan den kännas igen (Gehl 2010, ss. 33-35).

Ett faktum enligt Cullen (1971, s. 79) vad gäller skala är att den beror på förhållanden till objekt eller miljön runtom. Olika storlek upplevs olika beroende på relationer i omgivningen. Det handlar alltså inte om speciell storlek utan hur vi upplever sammanhanget, vilket han påpekar också kan nyttjas i syfte att skapa eller förstärka en viss upplevelse.

Kantzoner och skydd i ryggen

Enligt både Gehl (2010, s. 75) och Cullen (1971, ss. 21-25) är kanten av ett rum den plats människor föredrar att sitta eller stå i. De menar att vi på så sätt har koll på att inget händer bakom ryggen och fullt fokus kan hållas framåt, ut över rummet. Detta gäller oavsett vilken typ av rum det än är. Ofta är det dessutom längs kanten som det är bäst lokalklimat (Gehl 2010, s. 75).

Klimat

Det svenska klimatet spelar roll för hur och när vi använder utemiljön. Den mörka och kalla tiden av året kan antas begränsa utomhusvistelserna för många människor. Även typ av aktivitet påverkas då den behöver vara mer fysiskt aktiv för att man ska hålla värmen.

Gehls studier (1980, ss. 167-171) har visat att antalet som uppehåller sig ute i det offentliga rummet under den kallare delen av året minskar drastiskt jämfört med under sommarhalvåret. För att möjliggöra användning året runt anser han att det i den mån det är möjligt bör göras anpassningar för att mildra klimatet. Det kan handla om att ytor finns för vinteraktiviteter eller skapa gynnsamt lokalklimat i vårsolen, skapa skugga eller vind- och regnskydd (Gehl 1980, ss. 167-171).

Användare av det offentliga rummet

Människor i olika åldrar, situation i livet och intressen är alla användare av det offentliga rummet på ett eller annat sätt. Hur mycket och på vilket sätt varierar kraftigt, men för att få någonting att utgå ifrån delas befolkningen ofta in i grupper baserat på ålder. Att göra grupperingar innebär egentligen alltför stora generaliseringar. I det här fallet behöver användarna grupperas för att förenkla verkligheten. Jag har därmed valt att använda den enkla grupperingen barn, vuxna-förvärvsarbetare, ungdomar och pensionärer.

Vuxna-Förvärvsarbetare

Jergebys forskning (1996, s. 133) visar att de arbetande vuxna är de som har minst fri tid, vilket innebär att vistelser i det offentliga rummet ofta är lågt prioriterade. Det har dock framkommit att det är platser med naturupplevelser och möjlighet till aktivitet som lockar när tid finns. Parker utmed gator eller stråk uppges vara ett positivt inslag en trevlig plats att passera, men används oftast bara som passage (Jergeby 1996, s. 133).

Pensionärer

Berglund och Jergebys studier (1998, s. 44) om hur pensionärerna använder sin utemiljö visar att det till största del är närmiljön som används till nyttopromenader. Hälften uppger dock att de även promenerar för nöjes skull och för cirka 40 procent har utevistelsen även ett socialt värde.

Berglund och Jergeby har även kunnat konstatera att pensionärer använder gärna promenadstråk genom parken där de med fördel kan slå sig ned och studera omgivningen en stund. Det är för dem tänkbara mötesplatser, men parken är i sig oftast inte målet med utevistelsen utan det är promenaden (Berglund & Jergeby 1998, s. 46).

Barn

Barnen är en grupp som till stor del är beroende av och begränsade till sin stadsdel. Jergeby (1996, s. 149) konstaterar att de gärna samlas där andra barn är, vilket ger upphov till lokala mötesplatser. Föräldrar och vuxna i barnets närhet uppger, i hennes studie, att barnen har behov av såväl fysisk rörelse som sociala interaktioner. Vilken utomhusmiljö som nyttjas är beroende av barnets ålder. Det visade sig också att innehållet och utrustningen på parker och lekplatser spelar roll, men allra viktigast för val av plats är att det där finns andra barn.

Lek med andra barn är huvudaktivitet för barn äldre än ett år. Det är dock inte bara barnen som har behov av att vara med andra i samma ålder. Även barnens vuxna föredrar platser där de kan träffa andra föräldrar (Jergeby 1996, ss. 150, 151, 154). Därför väljer många föräldrar medvetet att ta sina barn till platser där de vet att andra är. Jergeby (ss. 150, 151, 154) konstaterar att större parker i centrala lägen har visat sig fungera som sociala mötesplatser när den lokala lekplatsen inte fyller det behovet.

Barnen, och deras vuxna, ser även ett värde i olika typer av miljöer. Lekplatser med utrustning anpassad för olika åldrar är viktig, men även skogsområden och promenadstråk är frekvent använda miljöer (Jergeby 1996, ss. 150, 151, 154).

Öppna storskaliga rumsligheter är en av de minst eftertraktade miljöerna att uppehålla sig i.
Foto: Jenny Tunhielm

Tydligt markerade entréer hjälper till att skapa ett sammanhållet område genom att markera var området börjar och slutar.
Foto: Jenny Tunhielm

Genom att inte avslöja allt på en gång lockas besökaren att undersöka området vidare.
Foto: Jenny Tunhielm

Ungdomar

Platser utomhus för ungdomar, 13-16 år, uppges vara en bristvara. De behöver få platser att mötas och umgås på (Jergeby 1996, s. 159).

Mats Lieberg (1992, ss. 47-48) har under många år studerat ungdomars rum och rörelser i den offentliga miljön. I hans forskning har han kunnat urskilja tre olika kategorier för hur och var ungdomarna väljer att spenderar sin tid. De hemorienterade är ungdomar som inte vistas så mycket ute i offentliga miljöer utan mestadels är hemma hos sig själva eller kompisar. Den andra gruppen är de föreningsorienterade. Dessa ungdomar är aktiva i föreningar och organisationer och spenderar stor del av sin lediga tid där. Den sista gruppen är de kamratorienterade som är en grupp som söker sig till och prioriterar umgänge med kompisar och som vistas mycket ute i bostadsområdet och nere på stan (Lieberg 1992, ss. 47-48).

Lieberg (1992, ss. 14, 95) lyfter också fram att ungdomar är i en period i livet där både frigörelse och trygghet är viktigt. Han menar att det är en del i utvecklingen för att hitta sig själv och sin plats i samhället. Denna frigörelse tar sig, kanske främst för de kamratorienterade, uttryck i ett sökande efter mer undanskymda platser där de får vara i fred, men också till offentliga platser för att visa upp sig och interagera med andra. Ungdomarna är en grupp som är beroende av det offentliga rummet. Det är här de kan komma bort från de vuxnas närhet och kontroll och utöva sina egna aktiviteter (Lieberg 1992, ss. 14, 95).

De platser ungdomarna spenderar mest av sin tid är i hemmet och skolan. Därutöver spenderas den fria tiden antingen på olika föreningars lokaler och platser eller ute i det offentliga rummets gator, parker och torg. I genomsnitt spenderas 14-18 procent av tiden på offentliga platser (Lieberg 1992, s. 153-155).

Ungdomarnas främsta önskemål är att skapa zoner i det offentliga rummet där de får styra över sig själva och där egna regler gäller (Lieberg 1992, s. 42, 123). Lieberg (1992, ss. 182-183) har kunnat konstatera att ungdomarna söker sig till både torg, parker, gator och andra stråk. Det som avgör vilken plats som de söker sig till vid tillfället beror på sociala och fysiska aspekter beroende på vad de vill göra och hur gruppens sammansättning för stunden ser ut. Vad gäller parker och grönområden uppskattas variationen av olika aktivitetsytor samt gräsytor och mer avskilda platser som ger avskildhet från omgivningen (Lieberg 1992, ss. 182-183).

Dagbarnvårdare och organiserad verksamhet

Dagbarnvårdare utnyttjar utemiljön regelbundet för olika ändamål. De har ofta ett antal platser av olika innehåll och karaktär som de varierar mellan. Deras närvaro kan dock uppfattas utestängande för andra (Berglund & Jergeby 1996, s. 48).

Lieberg (1992, s. 126) menar att det som kan hända när en grupp människor eller organisation intar en plats är att de kontrollerar denna genom språk, handlingar och andra regler. Denna kolonisering kan uppfattas avskräckande för andra, men kan även vara känslig mot intrång.

Viktiga ställningstaganden från litteraturstudie

I litteraturstudien har det framkommit ett antal faktorer som känns extra viktiga att ta med sig vidare in i gestaltungsfasen. Detta grundar sig i den valda platsens befintliga situation och förutsättningar. Dessa faktorer är:

Variation - Både vad gäller aktiviteter och miljöns karaktär.

Programmering - Inte vara rädd att programmera. Mer aktivitetsytor, men oprogrammerade ytor ska också finnas för valmöjligheter och variation.

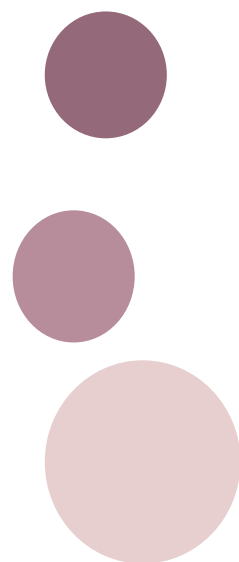
Överblickbara mindre rum - Dela upp stora monotona gräsytor i något mindre rum, men som ändå är överblickbara för trygghetsaspekter.

Promenadvänligt - Jämnt underlag, olika hierarki och lätt svängda gångstråk.

Olika detaljeringsgrad - Detaljer på olika nivåer för möjligheter till vidare utforskningar.

Samla olika mötesplatser istället för att sprida ut.

Program för Mårtenshage

Mårtenshage

Platsen Mårtenshage, i Västerås, är ett långsmalt grönstråk omgivet av bostäder. Området ligger i stadsdelen Gideonsberg som är belägen strax norr om Västerås stadskärna. Just den här platsen valdes ut på grund av att jag ansåg att det var intressant och angeläget att ta sig an ett stråk där det rör sig mycket folk, men där det samtidigt är bristfälligt med mötesplatser. Platsen är ett resultat av efterkrigstidens storskaliga planeringsstrategi och har stor utvecklingspotential. Området är även intressant som rekreationsområde både för de boende i området idag, men också då Gideonsbergs södra delar är under utveckling i form av nya bostäder.

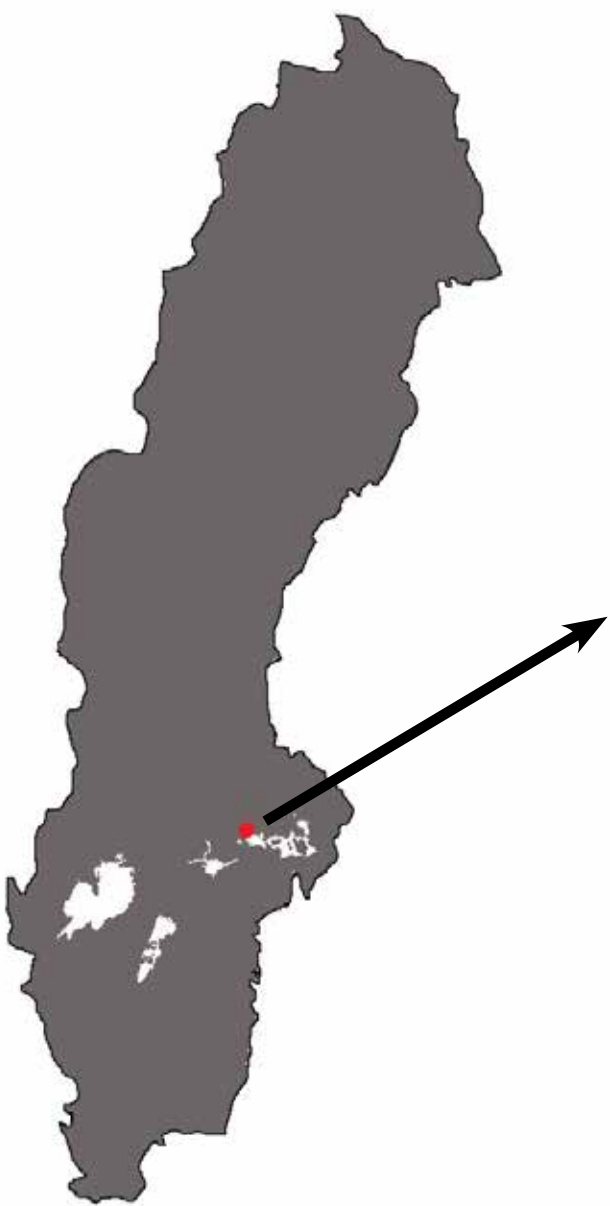
Området utgörs av en typiskt funktionsuppdelad stadsbild med bostäder, rekreation och arbetsplatser samlade på olika håll (Lieberg 1992, s. 118). Detta gör att Mårtenshage idag till stor del är ett rum för förflyttningar till stadens andra delar.

Historik

Området Gideonsbergs utveckling startade i mitten av 40-talet och har därefter byggts ut i olika små grannskapsenheter under de följande 20 åren. De första husen i området var 12 stycken smalhus, i Gideonsbergs södra delar, som byggdes åt ASEAs personal. Därefter har området utvecklats norrut i olika etapper och med olika formationer med tiden (Stadsbyggnadskontoret Västerås 1984, s. 104).

Mellan 1940 och 1950-talet ökade Västerås befolkning från cirka 40000 till 60000 invånare. Detta medförde ett flertal bostadsområden med grannskapsplanering som huvudlinje. Under denna period uppfördes lamellhus i tre våningar, småhus i små grupper samt radhus i områdets södra delar (Västmanlands länsmuseum och stadsbyggnadskontoret 1980, s. 25).

Under 50-60 talet hade Västerås en ännu större befolkningsökning och staden byggs ut i ytterområdena. Nu skapades större områden med flerbostadshus på Gideonsberg samt punkthusen längs Bergslagsvägen och stjärnhusen uppförs (Västmanlands länsmuseum och stadsbyggnadskontoret 1980, s. 26).

Källa karta: © Lantmäteriet, i 2012/901

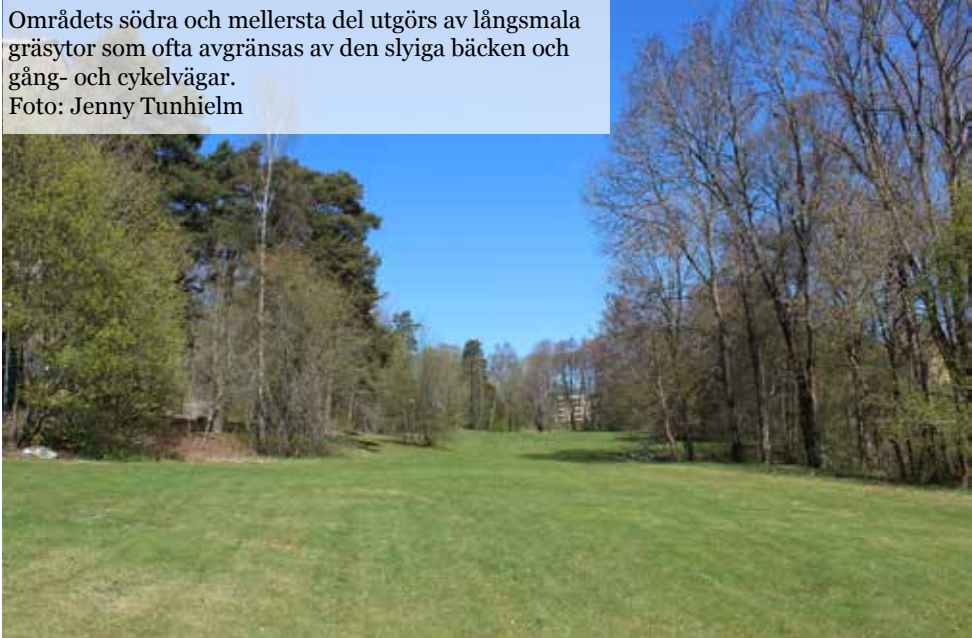
Mårtenshage är ett populärt promenadstråk genom sina breda, promenadvänliga gång- och cykelvägar som gör det möjligt att gå olika slingor runt i området.
Foto: Jenny Tunhielm

Lekparken i området innehåller traditionell redskapleksutrustning för de lite yngre barnen.
Foto: Jenny Tunhielm

Områdets södra och mellersta del utgörs av långsmala gräsytor som ofta avgränsas av den slyiga bäcken och gång- och cykelvägar.
Foto: Jenny Tunhielm

Platsobservationer

Innan inventeringen, som normalt är steg ett, genomfördes ett antal besök på platsen. Resultatet från platsbesöken är ingen exakt vetenskap. Området är för stort för att ha möjlighet att överblicka hela stråket, vilket gör att antalet användare blir ungefärliga. Därför har en uppskattning gjorts i de fall det var för svårt att räkna. Denna uppskattning är i förhållande till det upplevda antalet eller flödet de andra dagarna som platsen besöktes.

Det som dessa besök gett en fingervisning om är vilka aktiviteter som platsen används till och vilka ytor som besökarna särskilt föredrar idag. Det visade sig att promenader är det som området i huvudsak används till. I alla möjliga tempon och med ett ständigt flöde av hundrastare och barnvagnsförare.

Till höger följer en sammanställning över de noteringar som gjordes under de fyra uppdelade platsbesöken. Till de noterade aktiviteterna tillkommer även solande och bollspel som registerades vid ett annat besök senare på säsongen. Alla övriga platsbesök som gjordes och som spreds ut under hela den aktuella perioden dokumenterades med foton och anteckningar.

Datum och tid:	Mån 4/3-2013, kl 10.30-11.30
Väder:	Mulet, ingen vind. Ca -1 grader
Aktiviteter:	Hundrastning ca 10 st. Promenad med barnvagn ca 5st. Promenad (lugnt tempo/strosand), någon enstaka. Promenad, (nyttö - matbutiker), flertalet med matkassar från omkringliggande mataffärer. Löpträning 1 person och rask promenad ca 4 st. Fågelmatning vid damm, en mamma och dotter.
Övrigt:	Inga stillastående eller sittande. Spår i snön från längdskidor (över gräsyterna och parallellt med gångvägar) och pulkaåkning (i backen i norr) En och annan passerande cyklist.

Datum och tid:	Tor 7/3-2013, kl 14.15-15.00
Väder:	Soligt, svag något kylig vind. Ca 5 grader
Aktiviteter:	Hundrastning ca 20 st. Promenad med barnvagn ca 5st. Promenad (lugnt tempo/strosand), många. Promenad, (nyttö), ca 10 st med matkassar från omkringliggande mataffärer. Lek i lekplats, 2 barn med vuxna. Sittande på bänk i lä och vårsol 2 st. Löpning 1 person och rask promenad många.
Övrigt:	Mycket folk i rörelse. Ett flertal passerande cyklister. Lekplatsens besökare stannade på väg hem från förskolan i närheten. Bänkar i bästa solläge och skydd i ryggen vid fågeldammen användes en lång stund.

Datum och tid:	Lör 6/4-2013, kl 10.00-11.00
Väder:	Växlande, men till största del soligt. Ca 7 grader
Aktiviteter:	Hundrastning 10-15 st. Promenad med barnvagn ca 4 st. Promenad (lugnt tempo/strosand), många. Promenad, (nyttö - matbutiker), ca 5 st med matkassar från omkringliggande mataffärer. Lek i lekplats, 4 barn med vuxna. Sittande på bänk i lä och vårsol 1 st. Löpning 2 personer och rask promenad många.
Övrigt:	Mycket folk i rörelse som såg ut att promenera för promenadens/motionens skull. En och annan passerande cyklist.

Datum och tid:	Ons 1/4-2013 (annandag påsk), kl 13.30-14.30
Väder:	Soligt, svag och något kylig vind. 5-8 grader
Aktiviteter:	Hundrastning ca 15 st. Promenad med barnvagn ca 10 st. Promenad (lugnt tempo/strosand), många! Både i par och ensamma. Promenad (nyttö), ett fåtal med matkassar från omkringliggande mataffärer. Fågelmatning vid damm, 4 st barn och deras vuxna Lek i lekplats ca 10 barn och deras vuxna. Sittande på bänk ca 5 st vid olika tillfällen. Äldre barn (påsklov) strosadnde samt cyklande. Löpning 3 st och rask promenad ca 5 st.
Övrigt:	Jämn ström med både cyklister och promenerande. Många i lekplats med små barn (2-5 år). Något blåsigt vid sittplatser i oskyddade lägen.

Bollspel var en aktivitet som noterades i det fina vädret längre fram på våren.
Foto: Jenny Tunhielm

Hundrastning var en av de mest förekommande aktiviteterna i området vid alla besök.
Foto: Jenny Tunhielm

Motion i form av promenader var vanligt, men det fanns även de som löptränade i området.
Foto: Jenny Tunhielm

Inventering

Efter att ha registrerat aktiviteter och besökare på platsen så gjordes själva inventeringen. Den resulterade i två olika kartor. En utzoomad och en över själva platsen (se nästa sida).

Utzoomad inventering

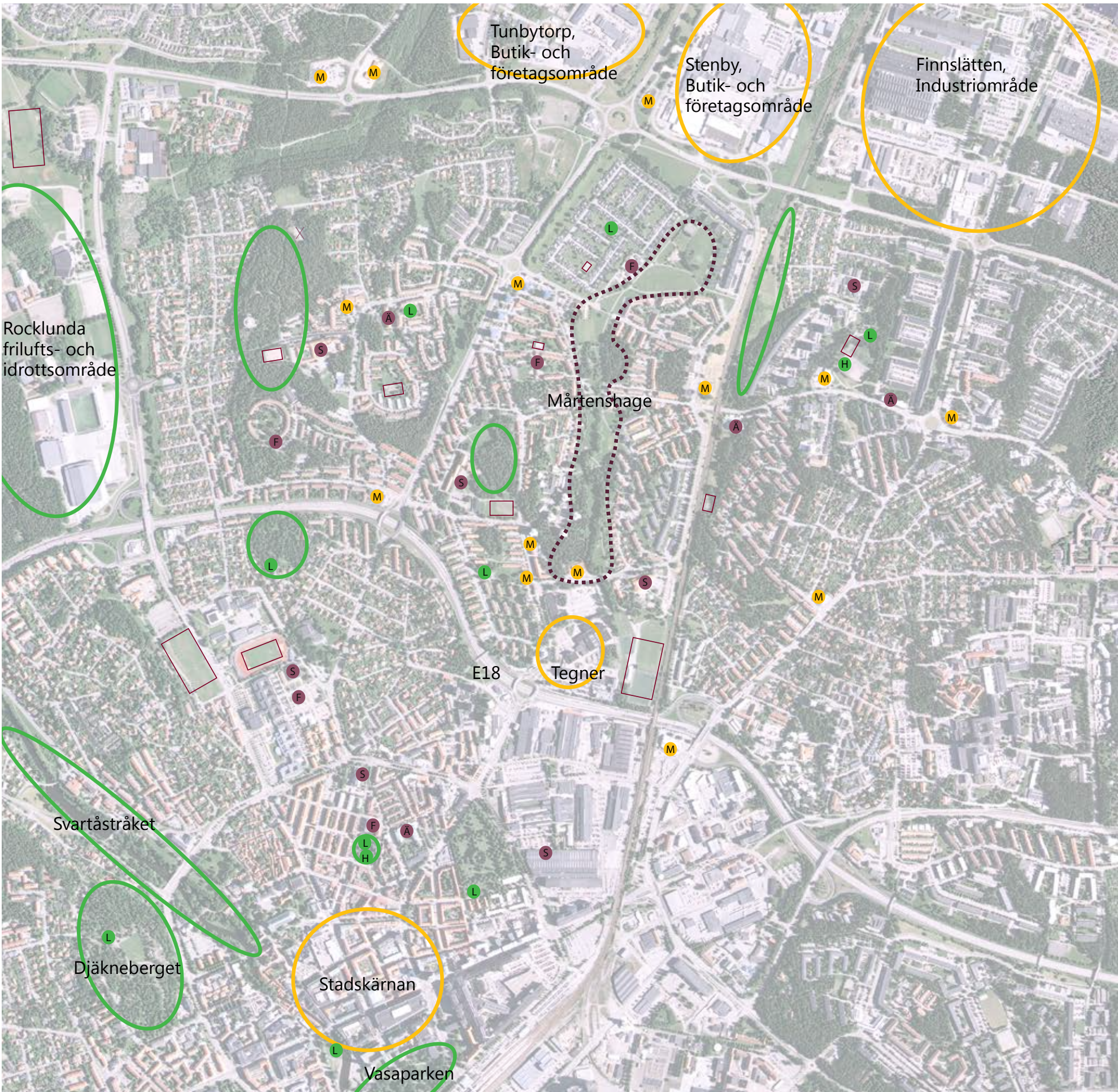
Den utzoomade inventeringen visar att Mårtenshage är ett långsträckt område, cirka 1,2 km långt, beläget mellan stora industri- och företagsområden i Västerås norra utkant samt stadskärnan och Mälaren i söder. Området fungerar som en länk mellan stora arbetsplatsområden, bostäder och centrum.

Några större parker eller grönstråk finns inte i områdets närhet. Mindre skogsdungar, öppna gräsytor, en och annan mindre redskapslekplats samt bollplaner är de aktiviteter och icke hårdgjorda miljöer som erbjuds.

Runt området finns ett par skolor och förskolor med barn i olika åldrar. Även äldreboenden finns spridda både i nära anslutning och längre bort. Runt om i området kring Mårtenshage finns ett antal livsmedelsbutiker och restauranger.

- Affärs- och industriområden
- Parker och rekreationsområden
- Bollplan
- Äldreboende
- Förskola
- Skola
- Lekplats
- Hundrastgård
- Livsmedelsbutiker och restauranger

Inventering utzoomad, omgivning och läge i staden

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

Inzoomad inventering

Inventeringen över själva området visar att de programmerade aktivitetsytor som finns är en traditionell redskapslekplats samt en sliten tennisplan av asfalt. På en av gräsmattorna finns även fotbollsmål utställda, men planen har inga linjer.

I övrigt består området av en pulkabacke i norr, och en fågeldamm i mitten. Från fågeldammen rinner sedan en bäck söderut som efter ungefär halva sträckan är kulverterad.

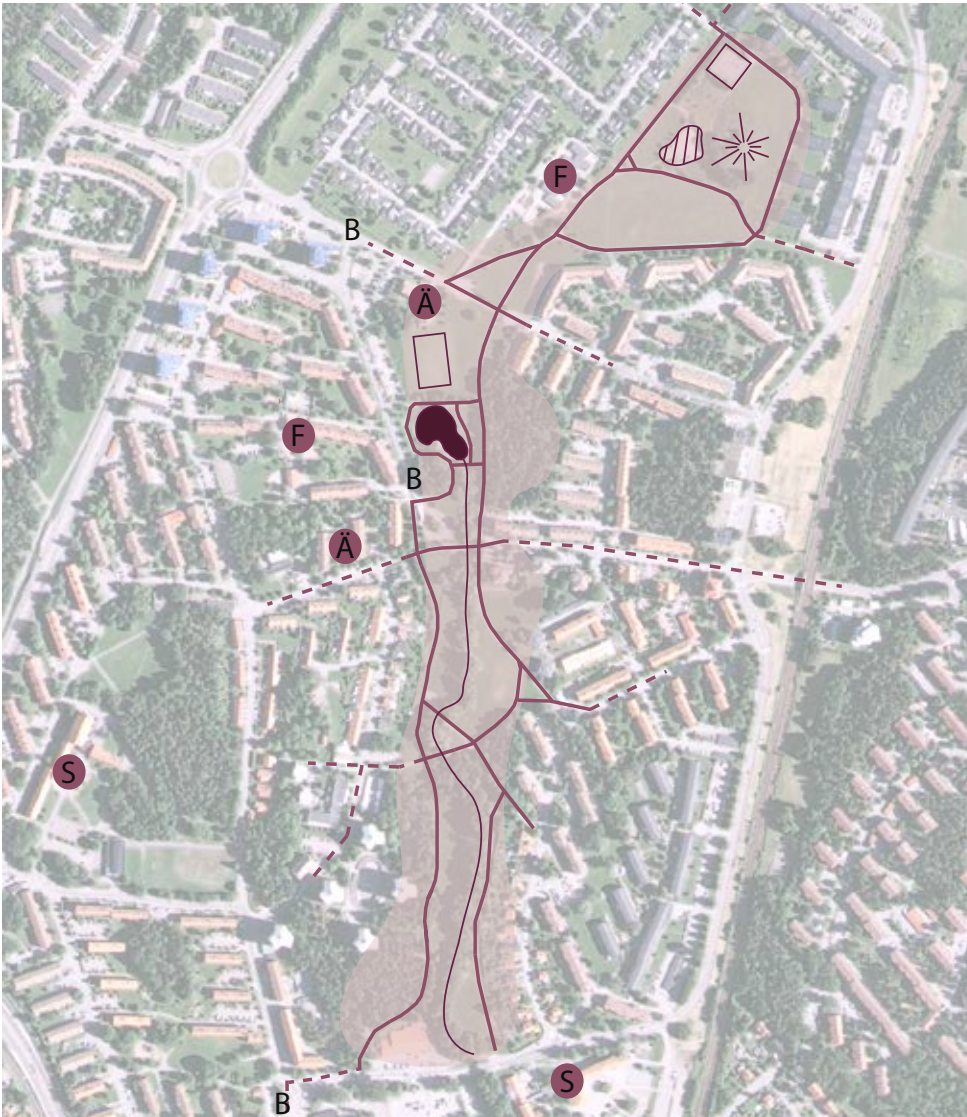
Vad gäller de mötesplatser som finns på platsen idag så är det främst för barn. Pulkabacken och fågeldammen används främst av denna grupp. Lekplatsen likaså, men fungerar även som mötesplats föräldrar emellan. I övrigt finns bänkar strödda utmed stråken, men inget som samlar övriga grupper.

Gång- och cykelstråken är i stort sett av samma bredd och utgörs av en slät asfaltsbeläggning. Området är tillgängligt via kollektivtrafik.

Vegetationen utgörs av träd av blandade arter. Längs bäckfåran är det mycket al, lönn, ask och hägg. Vid pulkabacken i norr finns ett band av stora ekar och skogsdungarna utgörs främst av tall och björk. I övrigt är det gräs.

Områdets öppenhet gör att det still stor del är exponerat både för sol och vind.

Iventering inzoomad, aktiviteter och funktioner

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

Funktioner

- GC-vägar
- Busshållplats
- Äldreboende
- Förskola
- Skola

Mötesplatser/Aktiviteter

- Fågeldamm
- Redskapslek
- Höjd/Kulle
- Bollplan

Bäcken som rinner från fågeldammen och söder ut är igenväxt med sly.
Foto: Jenny Tunhielm

Sittplatser i sydläge med vindskydd och skydd i ryggen används så fort solen visar sig.
Foto: Jenny Tunhielm

Fågeldammen är fylld med änder vintertid som lockar främst barn och deras vuxna för att mata fåglarna.
Foto: Jenny Tunhielm

Analys

I analyskedet har såväl strukturer så som stråk och barriärer samt mer sinnliga upplevelser registrerats.

Stråk och entréer

De rörelsestråk som upplevs mest trafikerade går främst i nord-sydlig riktning samt genom området via de tre öst-västliga gång- och cykelvägarna.

Fördelade på ett ganska jämnt avstånd finns ett antal entréer. Alla är anonyma då det inte finns något som talar om att grönstråket börjar.

Barriärer och siktlinjer

Öster om Mårtenshage går järnvägen i nord-sydlig riktning. Denna leder till en tydlig delning mellan områdena Gideonsberg och Haga på andra sidan. Antalet passager längs denna sträcka är ytterst begränsad.

Inom arbetsområdet finns inga bilvägar utan grönstråket är helt fritt från biltrafik. En del av området delas dock av i en öst- och en västlig sida på grund av den bäck som slingrar sig genom områdets södra delar. Även om det ej är vatten längs hela sträckan så är det en djup sänka beväxt med sly att ta sig över.

Eftersom området till största del är öppet så finns det på många håll långa siktlinjer. De som har markerats på kartan är dock siktlinjer som är något utöver de andra och därför värda att ta hänsyn till. Dessa erbjuder något intressant blickfång eller så ger de synlig kontroll över ett större område.

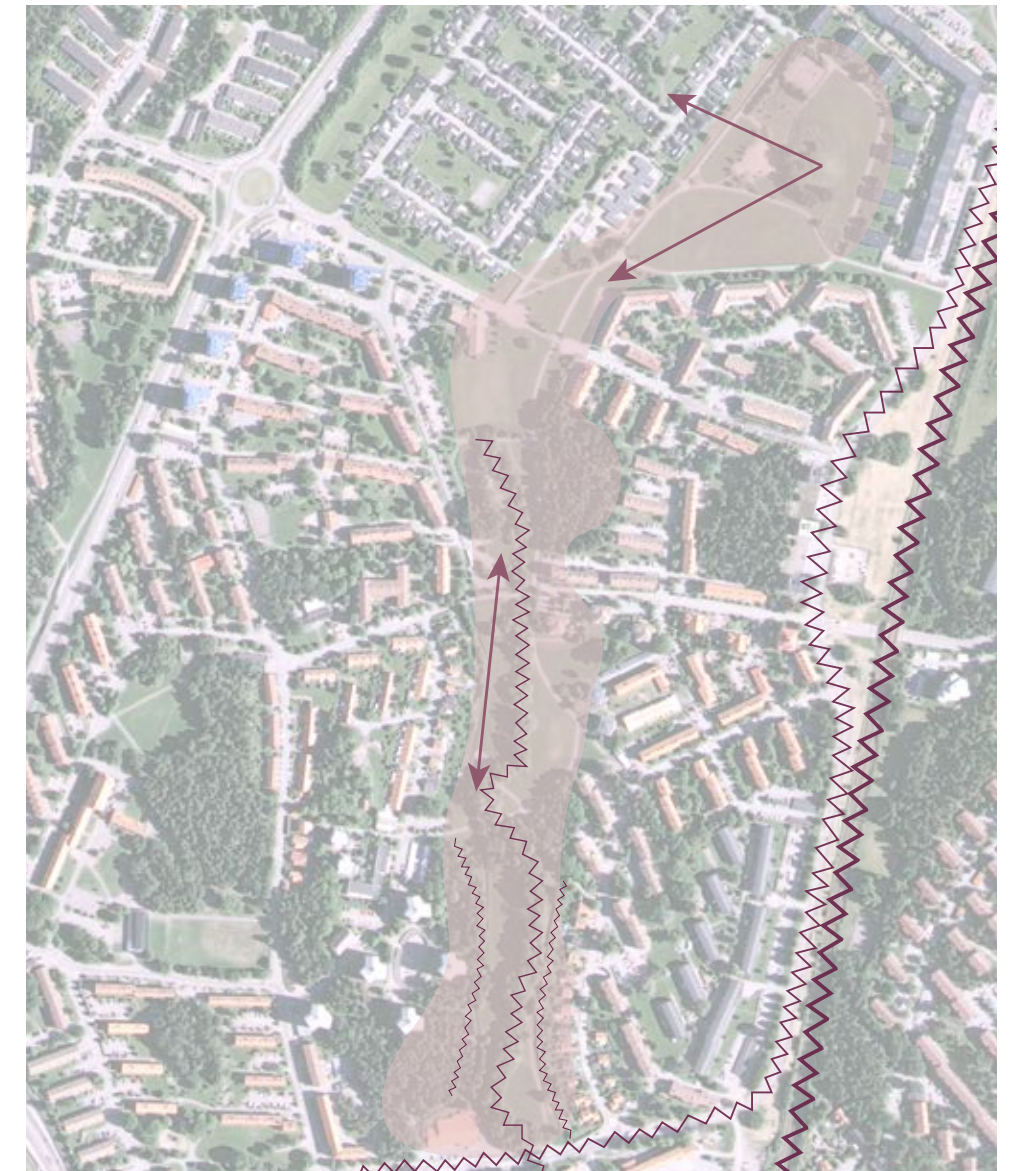
Stråk och entréer

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

- Huvudstråk
- Övriga stråk
- Entréer

Barriärer och siktlinjer

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

- Viktiga siktlinjer
- Stor barriär, Järnvägen
- Mindre barriärer

Rumslighet och vegetation

Gällande områdets upplevda rumsligheter och skalan på dessa så är majoriteten av väldigt stor skala. Många rum är långsträckta och avgränsas av bebyggelse och stora träd.

Det finns två skogsdungar som är tillräckligt stora för att besökaren ska uppleva en avvikande karaktär och en avskild känsla. Dungarna finns i kanterna och utgörs av något upphöjda klippor och tallskog. I området finns ingen undervegetation i form av buskar, vilket gör att även de rumsliga avgränsningarna helt genomsiktliga.

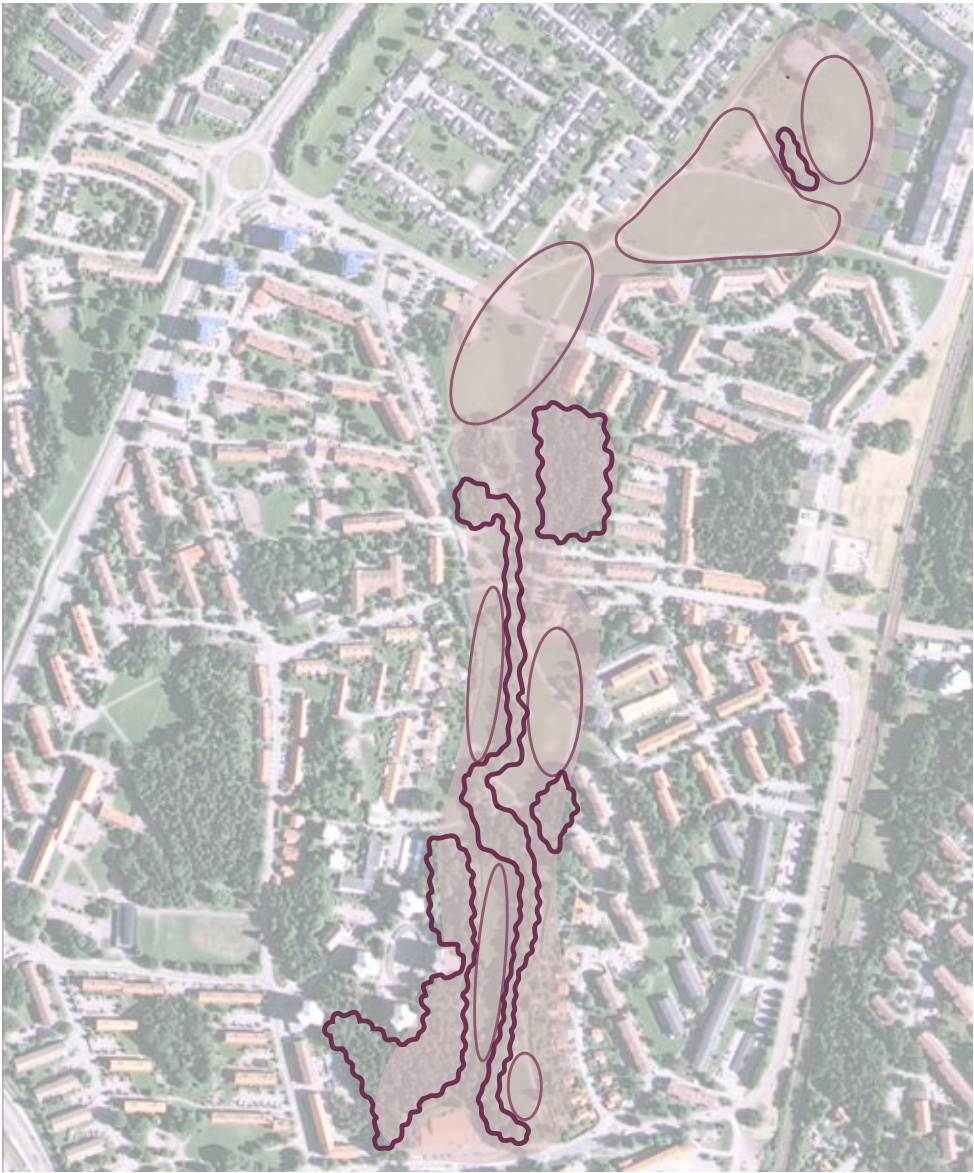
Andra sensoriska upplevelser

Platsen innehåller även ett antal andra upplevelser värda att notera. Saker som buller, djurliv och trivsamma sittplatser finns spridda runt om i området.

Bullret kommer från den plats där vattnet går ned i kulverten och utgörs av ett dånande ljud som fortplantar sig en bit bort i området. Även mycket fågelkvitter kan höras längs bäcken.

Tidiga vårtecken finns främst längs bäcken där mängder av vitsippor pryder kanterna samt ett ensamt prydnadskörsbär som ger tidig blomsterprakt.

Rumslighet och vegetation

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

- Vegetation
- Öppna rum

Andra sensoriska upplevelser

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

- Skogskaraktär
- Sittplatser med skydd i ryggen och överblick
- Mycket fågelkvitter
- Utblick
- Buller
- Vindutsatt
- Tidig och utmärkande vårblooming

SWOT

SWOT-analysen sammanfattar det som framkommit i de andra analyserna samt kompletterar det som saknas och som har betydelse för det fortsatta arbetet med förslaget.

Sammanfattningsvis kan jag genom SWOT:en konstatera att området har många styrkor som kan nyttjas och förstärkas och att området har en stor utvecklingspotential.

En viktig del blir att skapa mer variation vad gäller rummens skala och upplevelser, ge utrymme för fler aktiviteter samt nyttja de gynnsamma lägen som finns idag.

Viktiga ställningstaganden från platsbesök, inventering och analys

Fortsatt viktigt stråk - Både för nytto- och nöjesförflyttningar.

Tänka på alla olika åldergrupper - Alltifrån spädbarnsföräldrar och barn till pensionärer nyttjar området.

Skapa målpunkter - Platser som lockar att ta sig till och/eller stanna upp vid.

Ge förutsättning till lek, sport och motion samt rast och rekreation - Alla dessa kategorier används området till idag och bör därför stärkas.

Styrkor

Överblickbara ytor

Sittplatser längs stråken

De aktiviteter och naturupplevelser som finns (skogsdungarna, fågeldammen, pulkabacken/höjden och redskapslekplatsen) är positiva framförallt för yngre barn)

Bra kvalitet och utformning på GC-vägar

Bra stråk för motion och rekreation. Möjligt att få en rutt runt (slippa ta samma väg tillbaka)

Ingen biltrafik

Tillgängligt

Möjligheter

Anpassa området bättre för fler användare och grupper (tex. motionärer, förskolor och äldreboenden)

Skapa en aktiv och rekreativ målpunkt för Gideonsberg med omnejd

Ge området en stark positiv identitet

Svagheter

Området erbjuder endast en likartad miljömässig karaktär/upplevelse

Monotona och storskaliga gräsmattor/ytor

Få aktivitetsytor eller målpunkter

Bäck- slyg samt barriär mot öst-västlig rörelse

Oannonserat inträde i området (otydliga entréer)

Vindutsatt

Delvis dålig koppling med bostäder runtom

Hot

Ett framtida hot i och med utvecklingen till ett aktivare stråk är intressekonflikter som kan uppstå. Både mellan aktiviteter och mellan olika transportsätt.

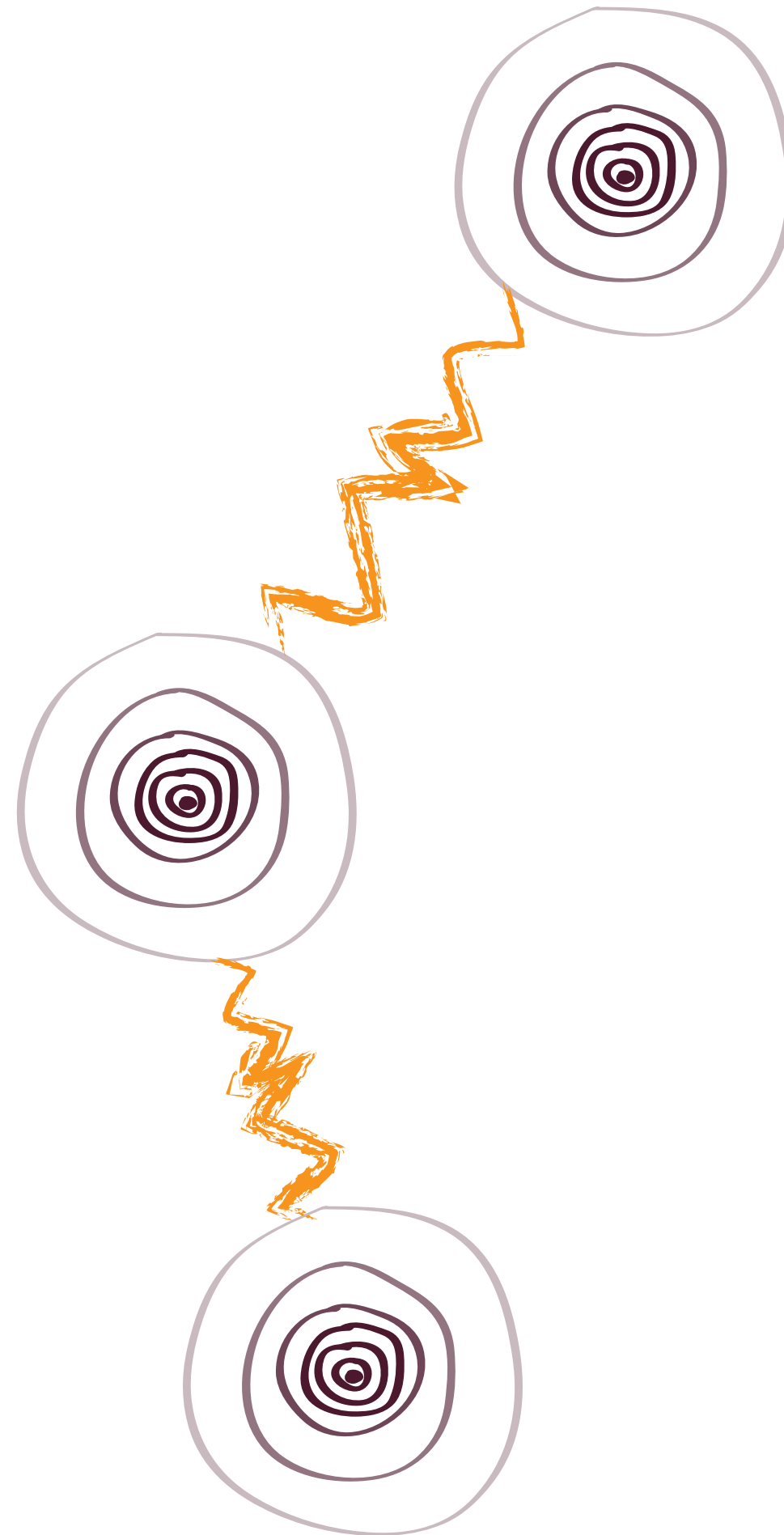
Förslagets bärande idé

Förslagets bärande idé har gått under arbetsnamnet the Magnetic Field. Uppkomsten till det är med inspiration från tanken om att samla attraktioner och upplevelser ger ökad mänsklig aktivitet och möjliggör möten olika människor emellan (Gehl 1980).

Aktiviteter och mötesplatser av olika slag har samlats i tre centrala punkter så kallade aktivitetskärnor. Dessa kärnor har olika innehåll och ska komplettera samt ge energi till varandra. Mellan dessa laddade punkter leds man längs stråken för att så småningom dras in i ett nytt magnetfält (aktivitetskärna).

Hela området binds samman med en, för området, genomgående belysning och utrustning som spinner vidare på den bärande idén om magnetfält till laddningar och elektricitet. För att tydliggöra inträdet i området markeras entreérna till grönstråket ut med en särskild utformning.

“The Magnetic Field”

Förslag Mårtenshage

Förslaget bygger på att skapa ett varierat aktivitets- och rekreationsstråk både till typ av aktivitet, men också typ av upplevelse. Målet är att tillgodose både rekreation, motion, transport samt möjliggöra både för de anonyma och de djupare förankrade mötena.

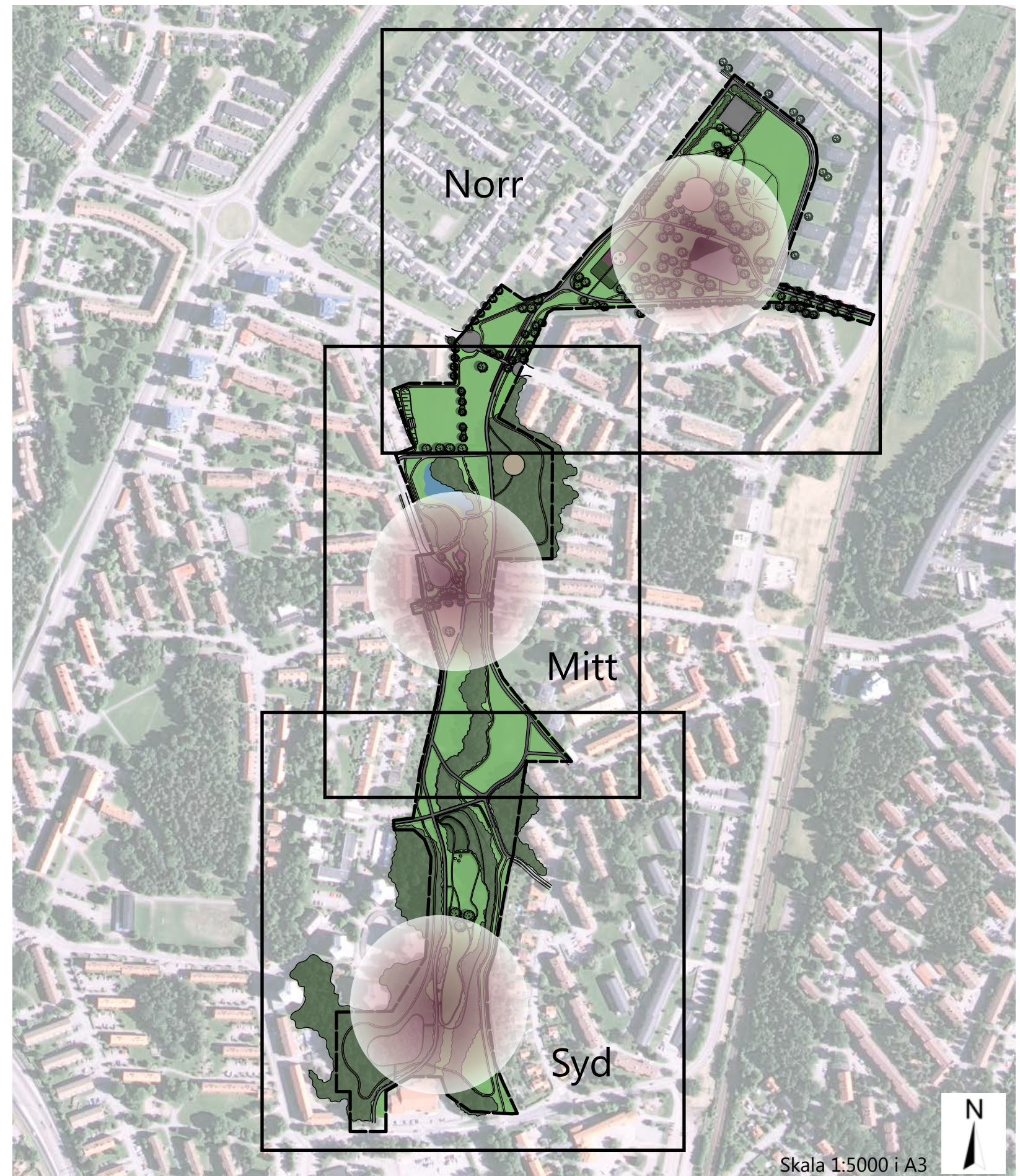
Tanken är att området fortsättningsvis ska vara ett lättillgängligt och användbart stråk. Utöver det har området kompletterats med nya blandade funktioner samlade till tre olika aktivitetskärnor. De olika mötesplatsernas lokalisering är anpassade utifrån befintliga förhållanden, spridning över området samt beroende på vilka aktiviteter som kan gå ihop med varandra.

Förslagets innehåll och utveckling är vald med tanke på de aktiviteter som området används till, vilka aktiviteter och mötesplatser som finns i Gideonsbergs närområde samt åldersgrupper som inte tillgodosetts i området tidigare.

Gemensamt för hela området är en belyst motionsslinga som slingrar sig runt. Dragningen är gjord på så sätt att höjder och olika miljömässiga upplevelser nyttjas.

Vad gäller möblering så finns det sittmöjligheter av olika slag och placeringar runt om i området. Enskilda bänkar och sittmöbler i grupp finns både inom de olika aktivitetsytorna och på olika avstånd utanför dessa. Detta ger besökaren valmöjlighet i hur nära andra människor eller en aktivitet denne vill vara. Grupperna finns för att skapa möjlighet för de olika typerna av relationer och kontakter som kan försiggå.

Områdesindelning

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

Förslag, delområde norr

I den norra delen av området har funktioner för olika åldrar tillförts. Den befintliga lekplatsen utvecklas med bland annat balanslek och en racingbana för cykel. Även lekplatsen i form av mötesplats för föräldrar förbättras genom bra sittplatser samt en grillplats.

De inhägnade tennisplanerna rustas upp och får ny inramande vegetation. Planen vänds också söderut för att viss insyn från lekplats ska finnas, men även för att inte vara öppen mot tomma intet som var fallet förut.

Den tidigare extremt storskaliga och öppna gräsytan har delats upp i något mindre rum med hjälp av bland annat en björkdunge i mitten. En stor yta har avsatts för ungdomar och andra skateintresserade i form av en skatepark. I anslutning till denna finns även en hårdgjord umgängesyta med sittplatser både enskilt och i grupper.

På den andra delen av den stora gräsytan anläggs en stor sammanhängande yta där alla som vill får vara med och odla. Även den med en central punkt att sitta ned i vid paus i arbetet för att kunna samtala med andra och njuta av växtligheten.

Illustrationsplan delområde norr

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

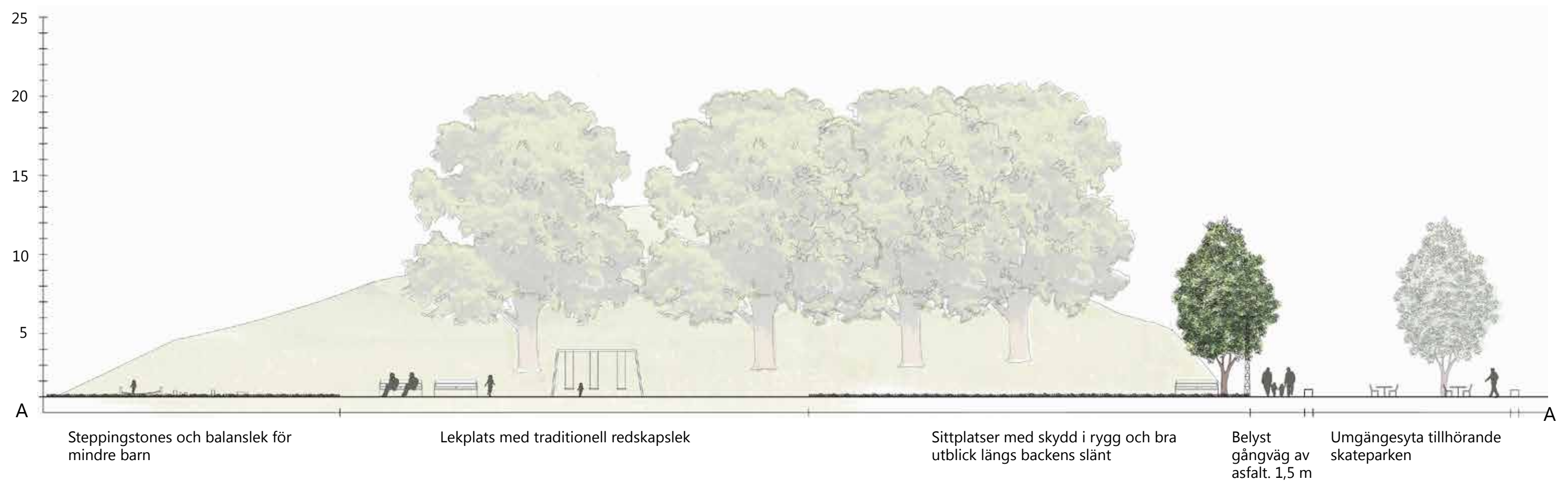
Skala 1:2000 i A3

0 10 20 30 40 50 m

Sektion A-A

Sektion genom område norr med pulkabacken och de gamla ekarna i bakgrunden. Sektionen sträcker sig genom den befintliga lekplatsen som har kompletterats med mer lekutrustning i form av exempelvis balanslek. Vidare sträcker sig sektionen in i skateparken och den hårdgjorda mötesplat som finns i direkt anslutning till denna.

Skala 1:250 i A3

Förslag, delområde mitt

Söder om fågeldammen är områdets mellersta aktivitetskärna. Denna bestående av en perennpark, hårdgjord samlingspunkt mitt i stråkens nod samt en temalekplats i enlighet med den bärande idén, The Magnetic Field.

Perennparken ger utrymme för lugn och ro samtidigt som det ger en färgsprakande blomsterprakt att strosa runt i eller sitta och beskåda.

Temalekplatsen ska erbjuda barnen en annorlunda och spännande typ av lekplats. Området ramas till viss del in av en sittmur, men även bänkar och bord finns på platsen.

Precis norr om lekplatsen, med utsikt över denna samt över stråken som möts, är en hårgjord mötesplats där vegetation ger skydd i ryggen samt skapar ett mindre rum.

Illustrationsplan delområde mitt

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

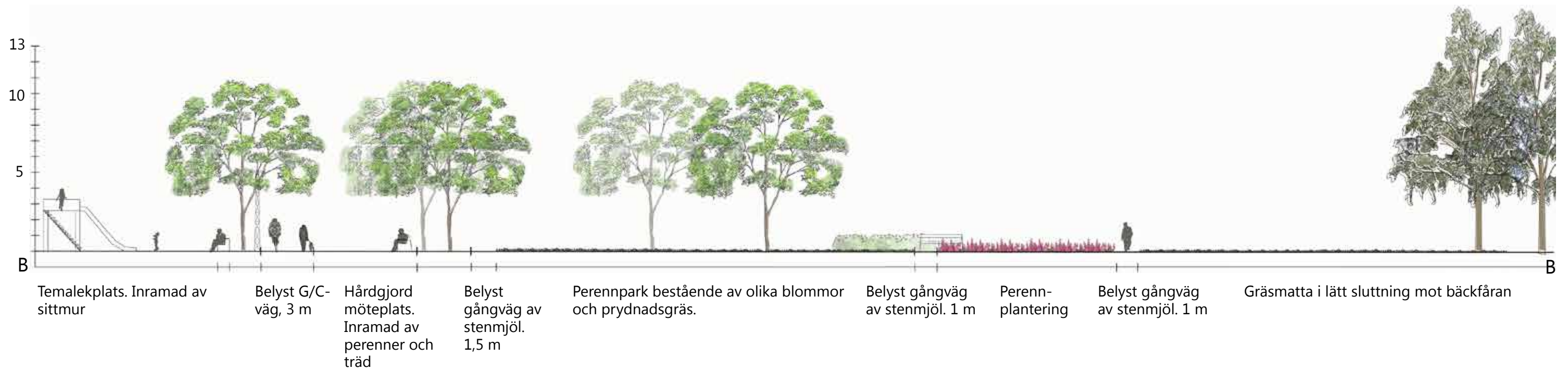
Skala 1:2000 i A3

0 10 20 30 40 50 m

Sektion B-B

Sektion genom område mitt sträcker sig från kanten av temalekplatsen och sedan norrut genom perennparken. Denna aktivitetskärna har en gradient vad gäller energi- och aktivitetsnivå. Lekplatsen och det vältrafikerade stråket utgör det mer aktiva. Den hårdgjorda mötesplatsen ger en paus från detta, men har ändå kontakt med händelserna medan perennparken erbjuder en betydligt lugnare upplevelse.

Skala 1:250 i A3

Förslag, delområde syd

I den södra delen av området finns den sista av de tre aktivitetskärnorna. Här utgörs den av en stor hundpark, klätterlek och äventyrsbana i skogen samt platser för ungdomar att "hänga" på.

Vattnet släpps på ut i bäcken istället för att kulverteras. På så sätt får hundarna tillgång till ett svalkande bad och träbryggor och/eller sitttrappor kan anläggas för människor att umgås och sola på.

Hundparken är väl tilltagen till yta för att både hundar och människor ska kunna röra sig runt i parken. Det finns även plats att placera ut stock och sten för hundarna att klättra på. Såväl innanför som utanför staketet finns det sittplatser. På så sätt kan människor som inte vill gå in ändå ta del av aktiviteten. Innanför staketet kan hundägarna sitta ned och umgås i någon av sittgrupperna eller på de mer avskilt placerade bänkarna.

Illustrationsplan delområde syd

Källa ortofoto: © Lantmäteriet, i 2012/901

Skala 1:2000 i A3

0 10 20 30 40 50 m

Sektion C-C

Sektion genom område syd. Den mer äventyrsinspirerade klätterbanan i områdets västra del är belägen på en höjd inne i talldungen. Nedanför bergsknallen planar det ut och sluttar lite lätt ned mot bäckfåran. Hundparken sträcker sig mellan gång- och cykelbanan samt bäcken och ramas in av ett genomsiktligt staket. Inne i hundparken finns även anlagda stenmjölsgångar som möjliggör för hundägare att promenera samtidigt som de kan ha sina hundar lösa.

Såväl motionsspår som gångvägar är belysta med, den för området, speciellt utformade belysningsarmaturen.

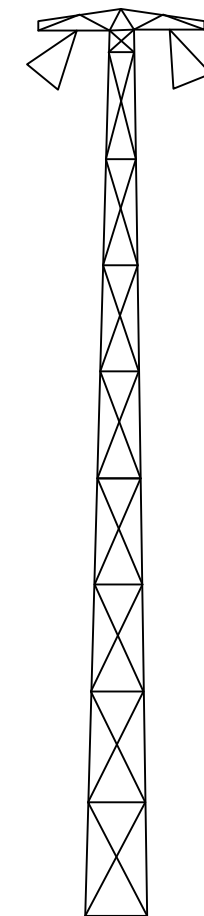
Skala 1:250 i A3

Skiss över bäcken i delområde syd. Nya platser för exempelvis ungdomar att "hänga" på i form av sittrappa alternativt brygga föreslås. Bäckfåran röjs upp och fylls med vatten.

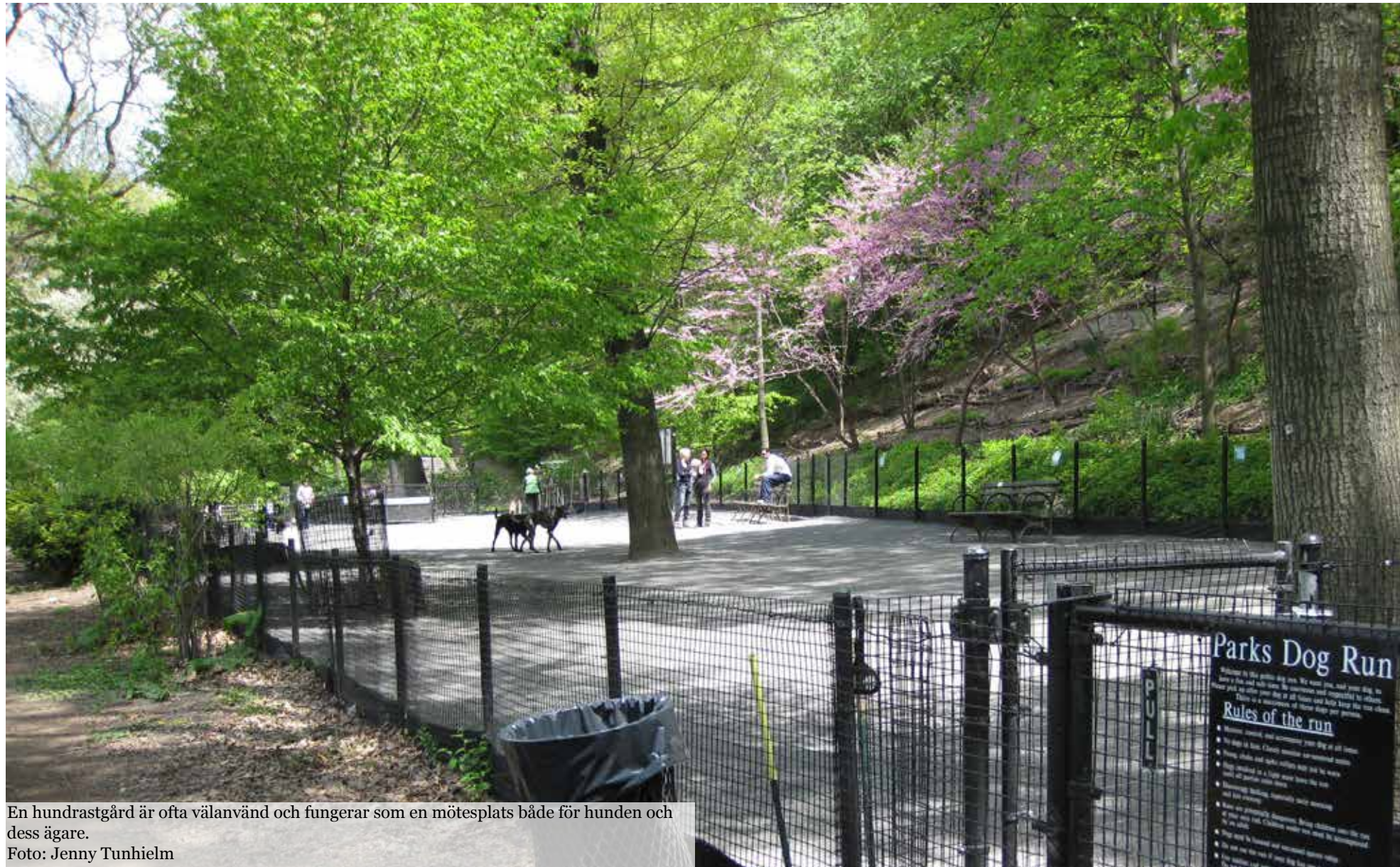

Skiss över föreslagen entré. Perspektiv över delområde mitt med temalekplatsen i bakgrunden.

Skiss på belysningsarmatur till Mårtenshage. Armaturens formgivning är tänkt att förstärka den bärande idén.

Inspirationsbilder för aktivitets- och rekreationsstråket Mårtenshage

En hundrastgård är ofta välanvänd och fungerar som en mötesplats både för hunden och dess ägare.

Foto: Jenny Tunhielm

Dungarna av tallskog inspirerar till ökad användning genom sin känsla av avskildhet och avvikande karaktär jämfört med området i övrigt.

Foto: Jenny Tunhielm

En blomsterexplosion i form av en perennpark är vacker att titta på och ger utrymme för en mer rogivande atmosfär.

Foto: Therese Tunhielm

Skateparker lockar inte bara de som skatar utan blir till en mötesplats även för andra i samma ålder.

Foto: Jenny Tunhielm

Klätter- och äventyrsleken byggs i trä för att passa in i skogen och utformas för att ge utmaning och spänning.

Foto: Jenny Tunhielm

Diskussion

Från början var tanken med den här uppsatsen att i detalj gå in på specifika ytors utformning för att vara en bra plats. Bra som i att fylla sitt syfte för vad platsen är tänkt för. När jag satte mig ner och tänkte igenom varför kom jag fram till att det inte alltid är den programmerade ytans utformning som är problemet utan snarare den bristande förekomsten av dessa. Dessutom upptäckte jag att det finns mycket grundläggande saker som forskningen kommit fram till för länge sen som fortfarande inte appliceras. Både gällande hur vi upplever vår miljö samt de offentliga rummens betydelse och användning.

Jag ska fortsättningsvis sammanfatta lite av mina reflektioner kring den information som framkommit samt mina egna upplevelser och uppfattningar med början i mötesplatserna.

Mötesplatser – möten, relationer och aktiviteter

Även om det var svårt att hitta bra definitioner på vad mötesplatser i stadsplaneringssammanhang är så tycker jag det till syvende och sist handlar om platser för möten, relationer och aktiviteter av många olika slag.

Jag tycker mig kunna konstatera att forskare generellt verkar vara överens om att de offentliga rummen är viktiga mötesplatser i samhället. På vilket sätt de har störst betydelse råder det dock lite delade meningar om. Vissa anser att mötesplatserna har en viktig ”brobyggande” funktion genom de anonyma kontakter som kan uppstå. Andra menar på att det främst är gemensamma intressen och mål som förenar människor på dessa platser.

Oavsett vad så är de offentliga rummen till för alla stadens invånare, vilket gör det till en självklarhet att försöka stödja samt fylla de intressen och luckor som finns i människors livsmiljö både till vardags och till helg. Därför tycker jag det känns viktigare att fokusera diskursen till var de behövs i stadsstrukturen och hur de bör utformas för att ha stora chanser att bli använda och/eller betydelsefulla platser. I det avseendet handlar det om att möjliggöra både de anonyma relationerna och de som sammanför människor av gemensamma intressen. Även om det ena kanske sker mer frekvent än det andra.

Vad gäller mötesplatsernas fysiska utformning så har det visat sig att både utformning och innehåll har betydelse, men även kvaliteten (Regionplanekontoret 2010, Madanipour 2010). Välutformade och välskötta miljöer ser helt enkelt mer välkomnande och inbjudande ut. Även om platser har olika stor betydelse och användning för olika människor eller används olika mycket så tycker jag det är viktigt vilket intryck och vilka signaler de offentliga miljöerna ger. Det signalerar hur mycket kommunen satsar på invånarnas livsmiljö.

Som sagt så är alla människor olika. Dessa olikheter är, tycker jag, den största utmaning vad gäller gestaltande av de offentliga miljöernas mötesplatser. Här tror jag medborgardialoger har en viktig funktion att fylla. Både för att få höra de potentiella användarnas tankar, men också för att vi experter ska komma närmare de intressen och efterfrågningar som finns i samhället i den tid vi lever i. Det är även ett sätt att få med i beaktandet att platser har olika funktion och betydelse olika tid och vid olika tillfällen. En plats kan till exempel ha en stor social betydelse för vissa en kortare period. Till exempel vid mammaledighet eller tillfällig sjukskrivning. Det kan därför vara svårt att bedöma en plats användning och attraktivitet helt utifrån frekvensen på mänsklig aktivitet som ofta blir det vi baserar våra analyser på utifrån ett par platsbesök.

Vad gäller att skapa platser för alla så måste jag hålla med om att särskilt ungdomarna är en förbisedd grupp. Det pratas mycket om att ungdomar saknar utrymme, men det verkar vara svårt att mer konkret veta vad man ska göra för dem. Även efter att ha läst en del om deras användning av den offentliga miljön så känner jag mig fortfarande osäker på hur de kan tillgodoses. En del i ungdomarnas beteende är att söka sig till ”förbjudna” platser eller använda en plats på ett helt nytt sätt, vilket är svårt att planera för. Helt klart är dock att de är en stor grupp som vistas i de offentliga utemiljöerna och därför borde de ges en större medverkan och prioritet.

Social hållbarhet

Diskussionen om mötesplatsernas betydelse är nära knutet till diskursen om social hållbarhet. Vad social hållbarhet egentligen är råder det ju som sagt diskussion om, men jag anser att Habitat Agendan täcker upp stora delar av det viktigaste.

Den sociala hållbarheten får olika prioritet beroende på hur välmående ett land är. Länder med stor andel fattiga invånare kämpar i första hand med att människor ska ha mat för dagen och överleva. Även om så inte är fallet i Sverige så trycker jag inte man ska se diskussionen om social hållbarhet som ett i-landsproblem och som därför är försumbar. Även om det inte är avgörande för överlevnad så är det viktigt för samhällsklimatet och den enskildes välmående. Därför tycker jag Habitat Agendan (1996) även fungerar för välmående länder som Sverige då de skriver att social hållbarhet också handlar om rumsliga, sociala och miljömässiga kvaliteter som gör att människor känner tillhörighet och tillfredsställelse med att vara en del av sitt samhälle

För att hålla oss till ämnet mötesplatser och Sverige så tycker jag att social hållbarhet vad gäller offentliga rum grundas i alla människors lika värde och rätt till trygghet, tillgång och upplevelser av olika slag. Detta kan dock formuleras på en mängd olika sätt.

Programmering och oprogrammering

Genom utbildningen och i debatter gällande utemiljöns utformning och innehåll har jag skymtat en viss rädsla och negativitet till att anlägga platser avsedda för en specifik aktivitet alltså en, som jag valt att kalla det, programmerad yta. Ett av argumenten har varit att det då riskerar att bli en plats som inte alla vill använda då den riktar sig till vissa med ett specifikt intresse. Frågan är bara vad alla ska göra ute om inte dessa platser finns som lockar av en specifik anledning. Alla är dessutom inte intresserade av att bara sitta på en parkbänk och titta, vilket är den aktivitet många oprogrammerade platser bjuder in till. Jag tycker inte det är att förringa att närvaron av andra människor ute, oavsett vad de gör inom lagliga ramar, drar uppmärksamhet till platsen och som i sin tur kan generera många andra typer av aktiviteter.

Det kan diskuteras hur oprogrammerade de oprogrammerade ytorna egentligen är. En park med fina träd och blommor utrustad med slingriga gångvägar och parkbänkar upplevs programmerad för ändamålet att promenera eller sitta och titta på den vackra miljön och de människor som passerar. Några andra möjligheter bjuds det inte alltid in till trots att det egentligen är möjligt att spela boll etcetera. Jag tror att dessa platser upplevs ha outtalade regler. Är det en ”finpark”, park med fina planteringar och stora träd, så går man inte dit för att spela frisbee trots att det är tillåtet eftersom platsen utstrålar lugn och stillsamhet.

Jag påstår inte att dessa platser inte ska finnas. Klart de ska vara en del av de offentliga miljöerna, men plats för exempelvis frisbee måste också få finnas. Variation anser jag är ett viktigt ledord.

I mina efterforskningar inom ämnet har jag noterat att ett trendbrott gällande programmering och inte kan skönjas (Den gröna promenadstaden, Andersson 2013b), vilket jag tycker är bra. Bara det inte slår över helt åt andra hållet. Variationen behöver inte enbart uppnås med aktivitetsytor. Det kan även skapas med växtlighet och olika detaljeringsgrad.

Litteratur

Tanken med litteraturstudien var från början att försöka använda mig av nyare litteratur. Alltså litteratur från 2000-talet. Insåg ganska snabbt att det var dumt att begränsa sig på det sättet. Mycket av det som är skrivet redan på 80- och 90-talet kändes högst relevant än idag. Det verkar ta sin tid innan forskningens framsteg och det som konstateras slår igenom ute på fältet. Mycket av det jag läst om nu är aspekter som det inte pratas särskilt mycket om, men som känns logiskt och rätt hur man än vänder och vrider på det. Det som tillkommer i förhållande till äldre litteratur är aspekter i och med dagens informationsteknologi. Jag tror man ska ha med i beaktande att människor idag får betydligt mer och snabbare information om nyheter och influenser från andra håll i världen via TV och internet, vilket påverkar handlingar i det offentliga rummet. Tidigare var det kanske en mer ”lokal” ordning medan det nu finns en större och kanske snabbare acceptans för nya saker och idéer. Detta gör att de som utformar människornas utemiljöer måste vara snabba på att följa med i utvecklingen och i de intressen och trender som dyker upp.

Att TV och annan media delvis har tagit över utemiljöns sociala funktion och människors intressen tror jag beror på flera faktorer. Både på nyhetens behag, men också på den taskiga utformning som har varit på många av dessa typer av platser. Det har många gånger inte funnits anledning att stanna upp eller söka sig till en speciell plats. De offentliga rummen har inte utformats för att fånga upp de tillfälliga och spontana möten och aktiviteter som kan uppstå och som det offentliga rummet borde vara en arena för.

Förslaget för Mårtenshage

Att komplettera en litteraturstudie med ett förslag för en verklig plats och försöka applicera samt ta ställning till informationen var ett intressant arbetssätt. Jag tycker det här arbetet och metoden bakom har utvecklat mitt tänk vad gäller gestaltning av platser för människor att mötas på. Genom att sammanställa information från andras, mer omfattande, forskning och utredningar har jag fått ett bredare och mer omfattande synsätt. Kunskap gällande hur människor många gånger upplever miljöer, hur de vanligtvis används, möjliga relationer som kan uppstå och problem som kan stå i vägen är sådant som är bra att ha med sig och som en inventering och analys för en plats inte ger information om.

Anledningen till att jag valde detta ämnesområde var för att jag personligen tycker att det är intressant, men också att jag upplever att det finns brister i ämnet. Efter att ha gjort arbetet tycker jag inte bara att det är otroligt intressant utan också att det är viktig kunskap som alla som arbetar med gestaltning borde ha. Som sagt kan man aldrig planera för allt, men man kan skapa så goda förutsättningar som möjligt för att det ska kunna bli en attraktiv plats.

Efter litteraturstudien och platsobservationerna sammanställde jag några punkter från litteraturstudien som jag ansåg vara extra betydelsefulla för Mårtenshage. Upptäckte dock, efter inventering och analys, att den listan trots allt inte var komplett. Den behövde kompletteras med saker som var mer platsspecifika. Genom den erfarenheten konstaterade jag att den vetenskapliga informationen är viktig, men inte heltäckande. Varje plats är unik, vilket gör en inventering och analys viktig även om det finns mycket teoretisk kunskap med i bagaget.

Mina så kallade viktiga ställningstaganden fungerade som ett bra verktyg för att sortera vad som bör prioriteras på just den här platsen. Att samla mötesplatser och att skapa variation blev de två största huvudingredienserna.

Metod

Metoden för arbetet med platsen bestod av platsobservationer, inventering och analys. Jag tycker det blev ett bra komplement till litteraturstudiens information och även de olika delarna komplementerade varandra bra. Om mer tid hade funnits hade det även varit bra med någon form av dialog med brukarna i området, men som sagt så tycker jag att det framkommit mycket information ändå.

Så här i efterhand känns det som att observationerna gav mig bra stöd i hur platsen används. Det är lite tidskrävande, men var viktigt för mig eftersom jag i förslaget både ville stödja dagens funktioner och tillföra nya. Eftersom platsen var för stor gjordes nedslag på några olika platser i området, vilket gör att antal personer som gick, rastade hund och så vidare blir väldigt ungefärligt. Valde ändå att gå runt och notera lite här och där då det viktiga var att få en känsla för andel och typ av aktivitet som pågick.

Jag blev lite förvånad över att ett så monotont område som jag upplever det ändå användes så pass mycket. Mina slutsatser av det är att det inte finns så mycket andra större ”gröna” platser i närheten. Alla motionsspår ligger en bra bit bort, vilket gör det här till det bästa de boende på Gideonsberg med omnejd har i sin närhet, vilket har framkommit vara en betydande aspekt vad gäller val av promenadstråk (Institutionen för stad och land 2011).

Att jag valde att göra en utzoomad inventering berodde på att jag ville få koll på relationen i staden. Eftersom det var ett stråk jag jobbade med ville jag tydliggöra vad och vilka områden det fungerar som länk mellan.

Den inzoomade inventeringen visar mest på hur få aktiviteter som finns i ett så stort område samt vilka funktioner, utöver bostäder, som är lokaliserade i anslutning till området. Denna information togs sedan i beaktande vid val av lokaliseringen av olika nya funktioner samt utveckling eller ej av befintliga.

Analyserna gav mycket värdefull information om platsens för- och nackdelar. Alla har inte gått att ta i lika stort beaktande i gestaltningen, men det hjälpte till att konkretisera vad som bör prioriteras genom mina viktiga ställningstaganden.

Jag tycker det är svårt att använda en metod rakt igenom då jag anser att alla har sina brister som gör att vissa delar inte kommer med. Dessutom skulle för mycket fokus hamnat på analysen då många av dessa är väldigt omfattande och ganska avancerade att genomföra fullt ut. Därför komponerade jag ihop mina egna analyser genom att plocka det som kändes relevant och viktigt från flera olika metoder. På så sätt tycker jag att jag har fått ett bredare underlagsmaterial än om exempelvis endast Lynch (1972) hade använts.

Att arbeta med en bärande idé i gestaltningen är kul och förhoppningsvis ger det en ”edge” till utformningen. Tycker dock det var svårt att visa på min bärande idé, The Magnetic Field, fullt ut då mycket handlar om detaljer. Det går att spinna vidare på idén så att den blir visuellt tydligare i till exempel markbeläggning. Tanken var dock inte att förslaget skulle gå ner på detaljnivå utan mitt syfte var att visa på helheten. Alltså områdets övergripande struktur samt var och hur olika funktioner lokaliseras.

Mina viktiga ställningstaganden

Mina viktiga ställningstaganden var mitt sätt att konkret använda informationen från litteraturstudien. Genom att välja ut och anpassa det efter Mårtenshage och komplettera med punkter från undersökningarna av platsen fick jag fram vad som var viktigast att fokusera på i arbetet med förslaget.

Nedan går jag igenom varför de var viktiga och hur de tog sig form under arbete och i förslaget.

Samla olika mötesplatser

Eftersom området är så långsträckt kändes det viktigt att försöka samla de olika mötesplatserna så att de kan dra nytta av varandras mänskliga aktivitet (Gehl 1980). Alla olika platser kunde dock inte inrymmas inom ett och samma område på grund av platsbrist och att alla mötesplatser inte är förenliga med varandra. Dessutom tyckte jag det var en fördel om användandet kunde ge liv till större delar av Mårtenshage. Därför samlades de olika miljöerna och aktiviteterna i stort sett till tre kärnor, kluster av olika mötesplatser, som också blev den bärande idén.

Svårigheten här var att få till ett så litet avstånd mellan vissa aktivitetsytor som möjligt utan att det leder till konflikter. Tanken bottnar i idén om att aktivitet föder aktivitet (Gehl, 1980). Samtidigt har jag även försökt blanda olika aktiviteter som brukar locka människor av olika åldrar för att befolka området större del av dagen.

I vilken utsträckning förslaget kan sammanföra olika människor och intressegrupper är svårt att förutsäga. Kanske hade det varit bättre att samla människor i samma stadie i livet och som ofta är en stark förenande faktor. Nackdelen då är att möjligheten att överbrygga åldrar etcetera inte ens finns.

Variation

Variation blev ganska snabbt en av mina käpphästar. Mycket på grund av all forskning (exempelvis Jergeby 1996, Boverket 2007, Regionplanekontoret) och mina egna erfarenheter (Tunhielm 2011) som talar för att parker och andra gröna miljöer lockar flest människor. Därför har jag, i förslaget, försökt att stärka de idag förekommande aktiviteterna samt skapa nya som kan locka nya grupper och individer. Några exempel är lek för äldre barn, hundparken och motionsspåret som kompletterar och underlättar de idag förekommande aktiviteterna. Vad gäller de nya inslagen av mötesplatser som odling, perennpark och skatepark så har jag också försökt hitta helt nya aktiviteter som kan ge olika åldergrupper mer att välja på. Detta för att så många ska ha möjlighet att hitta något som tilltalar dem. Hur det skulle funkar i verkligheten vet jag inte, men chanserna ser jag vara större än om det bara finns ett fåtal typer av mötesplatser.

Vad gäller variation i miljön så har tanken varit att utnyttja de skogsdungarna som finns. Dessa erbjuder en helt annan upplevelse och karaktär än de plana långsträckta gräsytor. För att ge ytterligare variation i miljön har jag även tillfört en del nya karaktärsområden som björkdungen och perennparken. Vet dock inte om jag här lyckats löpa linan ut eller om jag var för försiktig. Ville samtidigt inte överskugga områdets nuvarande och ursprungliga karaktär helt och hållet.

Har en känsla av att vad jag än jobbar med för projekt i framtiden så kommer ordet variation i alla fall alltid finnas med i bakhuvudet.

Inte vara rädd att programmera

Att inte vara rädd att programmera var både enkelt och svårt på en och samma gång. Området är så pass stort och består av stora sammanhängande ytor att det var enkelt att placera in sådant som ofta annars inte får plats. Samtidigt upplevde jag det svårt att få till fler välgrundade aktiviteter än förslaget har nu. Med välgrundade menar jag aktiviteter som efterfrågas och som kan realiseras. Kanske hade samtal med människor på plats kunnat ge andra uppslag.

Den utformning som förslaget slutligen landade i innehåller, enligt mig, många programmerade ytor, men ändå med en hel del oprogrammerade ytor däremellan. Har medvetet sparat en del av de öppna grösyterna för grupper och aktiviteter som kan ha nytta av stora ytor.

Överblickbara mindre rum

Överblickbara mindre rum var en aspekt som framkom i och med att forskning visat att stora öppna ytor är de minst eftertraktade (Kaplan et al 1998). Det blev natutligt att rumsligheterna delades upp i mindre när nya mötesplatser tillfördes. Där jag upplevde att skalan ändå var för stor gjordes tillägg i form av träd, buskar och perenner. Dessa strukturer fick hjälpa till att skapa inramningar och avbrott.

Det är dock svårt att i denna översiktliga skala som 1:2000 få till de allra minsta rumsligheterna. För att visa hur dessa skapas behövs det zoomas in så att det blir mer detaljerat.

Olika detaljeringsgrad

Även punkten gällande olika detaljeringsgrad har varit svår att visa i detta övergripande förslag och översiktliga skala. Tror att det hade givits ett större fokus i en mindre skala. Nu föll det bort en aning på grund av att det blev svårt att visa.

Fortsatt viktigt och promenadvänligt stråk

”Promenadvänligheten” i området har inte ändrats annat än att ge ett alternativ till ett mjukare underlag för de som väljer motionsspåret. En rörelse genom området ger nu också fler olika miljömässiga och förhoppningsvis sociala upplevelser. De befintliga stråken har inte ändrats nämnvärt varken till ytbeläggning eller till dragning då jag ansåg dem fungera bra i enlighet med vad människor uppgett är viktigt för en gångvänlig väg enligt rapporten Här går man (Institutionen för stad och land, 2011).

De asfalterade stråken, som jag har kallat huvudstråk, är breda och har en slät asfaltsbeläggning. De fungerar bra i dagsläget. Frågan är om en ny utformning av Mårtenshage kommer locka så många fler till området att det riskerar att bli trångt och svårframkomligt för de som vill ta sig igenom lite snabbare? Jag gjorde dock bedömningen att det troligtvis inte skulle bli ett problem. Området ligger trots allt inte i Västerås allra mest centrala delar.

Målpunkter och platser för olika åldersgrupper

Området har försetts med ett par, för staden, avvikande platser som förhoppningsvis kan fungera som målpunkter. Med det menar jag att exempelvis temalekplatsen som kan locka barn och deras föräldrar till området för ett besök i just den. Väl där kan det leda till att de även nyttjar andra delar av parken, men temalekplatsen var huvudmålet som gjorde att de gick/åkte dit. Även hundparken kan fungera som en magnet då den är betydligt större och mer utrustad än stadens andra hundrastgårdar. Tillgång till vatten, promenadstråk, lekhinder och sittmöbler för umgänge och enskilt är sådant som inte erbjuds i de andra rastgårdarna. Äventyrs- och klätterleken blir även den som en temalekplats, men för äldre barn och ungdomar.

Då områdets användare täcker upp ett stort spann vad gäller åldersfördelning kändes också det som en viktig aspekt att ha med det i beaktande. När jag ser på förslaget samt ser tillbaka på arbetets gång inser jag att det var starkt knutet till arbetet med att skapa variation. Vid val av olika ytor och aktiviteter har omedvetet variationen varit i mer fokus än åldersgrupperna. Däremot har placeringen av olika ytor haft åldersaspekten på agendan samtidigt som det har varit viktigt att fördela platserna över hela området. För att dra några exempel så ligger odling och perennpark nära äldreboenden samt lekplatser nära förskolor och buskommunikation.

Plats för lek, sport och motion samt rast och rekreation

Alla dessa kategorier har funnits med som hjälp främst vid arbetet med att ta fram idéer för innehåll och sedan välja vad som ska tillföras området. Det fungerade sedan mest som en checklista för att få med de olika användningsområden som området har potential att användas till.

Slutord

Att intresset för mötesplatser i gröna offentliga rum har ökat är bra. Alla stadens invånare förtjänar att ha tillgång till natur och stimulerande platser som är till för alla. Ännu mer spännande kan dessa miljöer bli om det på planeringsnivå inom kommunen finns ett program för hur parkerna och grönstråken i staden kan skilja sig åt och komplettera varandra. På så sätt kan variation både inom och mellan dessa platser skapas.

Slutligen vill jag säga att det här arbetet har varit ett viktigt komplement i min utbildning till landskapsarkitekt. Som expert kan man skapa hur häftiga, stilrena och extrema platser som helst, men de offentliga gröna rummen är trots allt till för stadsbornas vardagliga användning och rekreation. Därför är grundläggande kunskaper i vad människor generellt föredrar och hur vi upplever olika miljöer viktigt för att miljöerna ska bli så trivsamma och användbara som möjligt.

Källor

Andersson, K. (2013a) Alla pratar om goda mötesplatser – men vad är det egentligen. *Movium Magasin – Om livet i staden*, Nr 1 2013.

Arnstberg, K-O. & Bergström, I. (2001). *Åtta postulat om planering av staden som livsmiljö*. Stockholm: Formas

Berglund, U. & Jergeby, U. (1992). Ute i staden. En studie av människor och miljöer. Stockholm: Byggforskningsrådet R31: 1992

Berglund, U. & Jergeby, U. (1998). *Stadsrum-människorum: att planera för livet mellan husen*. Västerås: Byggforskningsrådet.

Cullen, G. (1971). *The Concise Townscape*. Oxford: Architectural Press

Gehl, J. (1980). *Livet mellem husene: udeaktiviteter og udemiljøer*. Köpenhamn: Arkitektens förlag

Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press

Jergeby, U. (1996). *Offentlig miljö som arena och kuliss: att se, bli sedd och mötas på stadens offentliga och bostadsnära platser*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press

Kaplan, R., Kaplan, S & Ryan, R.L. (1998). *With People in Mind: Design and Management of Everyday Nature*. Washington D.C: Island Press

Lieberg, M. (1992). *Att ta staden i besittning: Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Lund: Lunds universitet

Lynch, K. (1972). *The Image of The City*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology Cambridge

Mårtensson, F. (2010). *Den fartfyllda rofylldheten*. Lieberg, M., De Laval, S. & Åkerblom, P. (red). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa

Madanipour, A. (2010) *Whose Public space: International case studies in urban design and development*. Oxon och New York: Routledge

Stadsbyggnadskontoret Västerås. (1984). Västerås stadsbebyggelse: Bevarandeprogram. Generalplaneutredning 1984:3, andra upplagan. Västerås

Thwaites, K. & Simkins, I. (2007). *Experiential Landscape: An approach to people, place and space*. Oxon och New York: Routledge

Västmanlands läns museum & Stadsbyggnadskontoret. (1980). Västerås stadsbebyggelse: Kulturhistorisk byggnadsinventering i Västerås kommun. Västerås

Digitalt

Andersson, K. (2013b) *Medborgardeltagande, profilering och programmering*. [Elektronisk]. Movium, 26 mars. www.movium-slu.se/natverk/park-gata-torg/9049 [2013-04-08]

Cars, G. (2012). *Att skapa och utveckla mötesplatser*. UR samtiden, 2012-08-29. [TV program] <http://www.ur.se/Produkter/172336-UR-Samtiden-Motesplatser-i-staden-Att-skapa-och-utveckla-motesplatser> [2013-01-22]

Berglund, U, Eriksson, M, & Ullberg, M. (2011). *Här går man*. Uppsala Institutionen för stad och land, Rapport nr 3-2011. [Elektronisk] www.slu.se/Global/externwebben/nl-fak/stad-och-land/dokument/rapportserier/2011_3.pdf [2013-04-05]

Boverket. (2007). *Bostadsnära natur: Inspiration & vägledning*. [Elektronisk] www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf [2013-03-24]

Boverket (2010). *Plats för trygghet: Inspiration för stadsutveckling*. [Elektronisk] www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf [2013-04-03]

Nationalencyklopedin. (2013). *Mötesplats*. [Elektronisk] www.ne.se/sok?q=m%C3%B6tesplats [2013-03-22]

Regionplanekontoret Stockholms läns landsting (2010), *Mötesplatser i Stockholmsregionen*. [Elektronisk] Rapport 2:2010. <http://www.tmr.sll.se/publikationer/2010/Motesplatser-i-Stockholmsregionen/> [2013-03-18]

Svenska akademiens ordbok. *Mötesplats* [Elektronisk] <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> [2013-03-22]

Svenska akademiens ordbok. *Målpunkt* [Elektronisk] <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> [2013-03-22]

Stockholms stad. (2012) *Den gröna promenadstaden*. [Elektronisk] www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Stadsbyggnadskontoret/Grona-promenadstaden/ [2013-05-15]

The Habitat Agenda: Chapter IV: C (1996) *Sustainable human settlements development in an urbanizing world*. [Elektronisk] www.un-documents.net/ha-4c.htm [2013-04-06]

Tunhielm, J. (2011) *Parkers användning och funktion: En undersökning av tre centrala parker i Västerås*. [Elektronisk] http://stud.epsilon.slu.se/3645/1/tunhielm_j_111126.pdf

Västerås stad. *Förskola och skola i Västerås 2013*. [Elektronisk] www.vasteras.se [2013-03-15]